

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De Herlaars in het Midden-Nederlandse rivierengebied (ca. 1075 - ca. 1400)

Doornmalen, A.G.J. van; Doornmalen A.G.J. van

Citation

Doornmalen, A. G. J. van. (2017, October 12). *De Herlaars in het Midden-Nederlandse rivierengebied (ca. 1075 - ca. 1400)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/56323>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/56323>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/56323> holds various files of this Leiden University dissertation

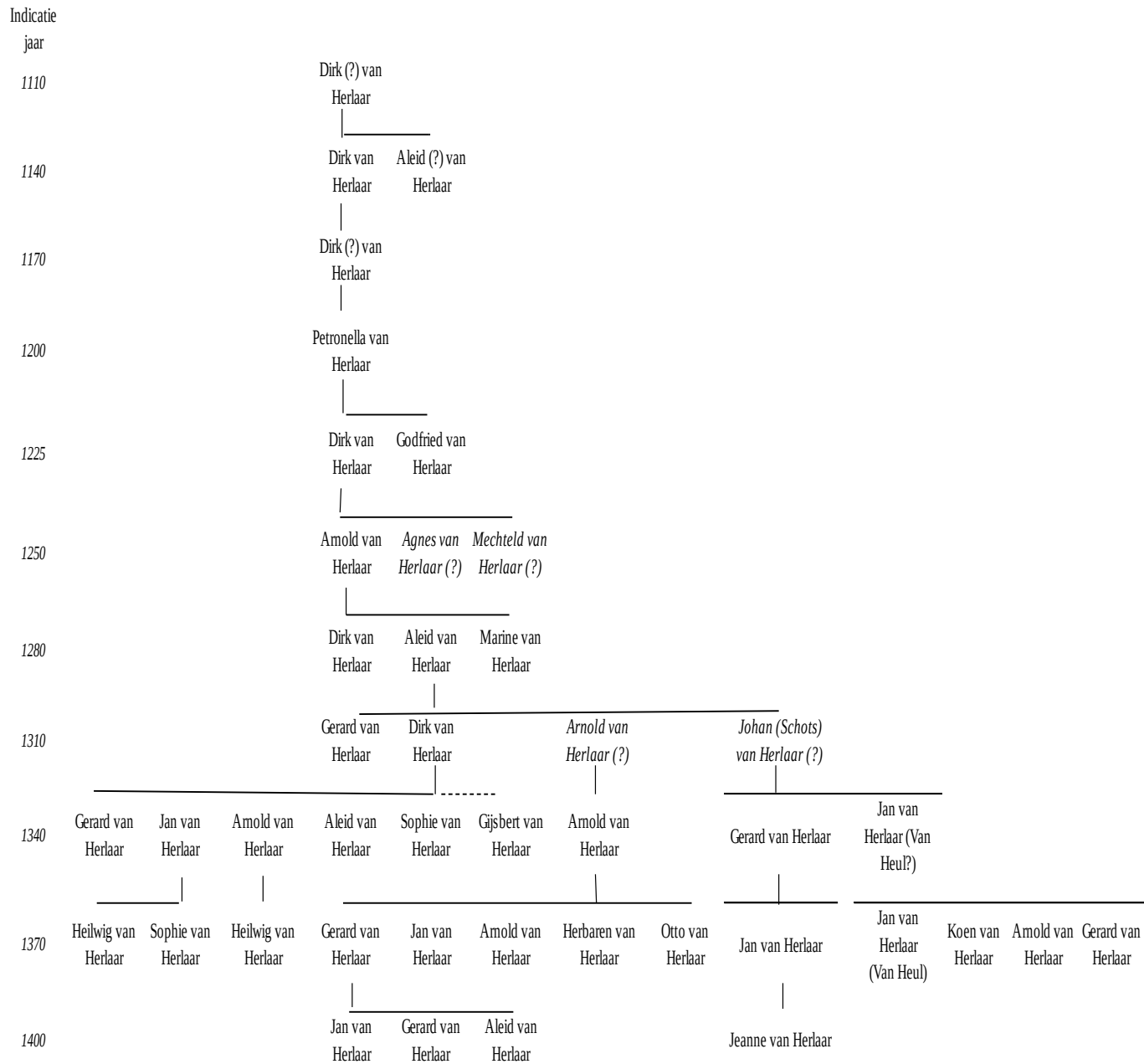
Author: Doornmalen A.G.J. van

Title: De Herlaars in het Midden-Nederlandse rivierengebied (ca.1075 - ca.1400)

Date: 2017-10-12

Bijlagen

1 Reconstructie van de filiatie van Van Herlaar

(Het overzicht betreft de namen van de in de tekst besproken personen, maar zonder vermelding van echtgenoten. In cursief staan de vermoedelijke telgen genoemd).

2. Chrono-typologie van H.L. Janssen

<i>Kasteel type</i>	<i>Status bouwheer</i>	<i>Concept in gebruik</i>
<i>Ringwalburgen</i>		850-110
<i>Versterkte vorstelijke residenties</i>	vorsten	1050-1250
<i>Residenties</i>	kleine dynasten	
* zaalbouw		1050-1150
* donjons		1150-1250
<i>Mottekastelen</i>	landsheren, hoge/lage adel	
* zeer hoog (6-10 m)		1000-1200
* lager (3-4 m)		1150-1250
<i>Ronde/veelhoekige kastelen</i>	landsheren, hoge adel	1150-1350
<i>Vierkante kastelen</i>	landsheren, hoge adel	> 1275
<i>Woon/zaaltorenkastelen</i>	lage adel	
* woontorens		1225-1500
* zaaltorens		1250-1350
* Compacte zaaltorenkastelen		1350-1425
<i>Omgrachte adellijke huizen</i>	lage adel	> 1450

(Bron: Janssen 1996: 17-18)

Lijst van gebruikte afkortingen

Afb	Afbeelding
AGZ I	Doorninck, P.N. van, (ed.) 1900. <i>Acten betreffende Gelre en Zutphen. 1376-1392. Uit het staatsarchief te Dusseldorp</i> . Haarlem.
AGZ II	Doorninck, P.N. van, (ed.) 1901b. <i>Acten betreffende Gelre en Zutphen, 1400-1404, Uit het staatsarchief te Dusseldorp</i> . Haarlem.
ALLN	Archive de L'Etat à Louvain-la-Neuve
BHIC	Brabants Historisch Informatie Centrum; 's-Hertogenbosch
BLO	Verhoef, H.A., Archief van de graven van Blois, Nationaal archief, Den Haag, toegang 3.19.10, transcriptie H.A. Verhoef. Hollandse genealogische databank, www.hogenda.nl
Codex 1852	<i>Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden betreffende de Vaderlandsche geschiedenis</i> , (Tweede serie, eerste afdeling), Utrecht 1852.
Codex 1855	<i>Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden betreffende de Vaderlandsche geschiedenis</i> , (Tweede serie, derde deel), Utrecht 1855.
GAA	Het Gelders Archief; Arnhem
GAR	Gemeente Archief Roermond; Roermond
HUA	Het Utrechts Archief; Utrecht
(Hs)	Handschrift: niet uitgegeven literatuur en bronnen
Jan van Boendale	Willems, J.F. & J.H. Bormans, (eds.) 1839-1869. <i>Jan van Boendale, Brabantsche yeeften</i> , Den-Haag / Antwerpen.
LAGZ I	Doorninck, P.N. van, (ed.) 1901a. <i>Leenacten van Gelre en Zutphen, 1376-1402</i> , Haarlem.
LAGZ II	Doorninck, P.N. van, 1902. (bijvoegsel) <i>Register op de leenacten van Gelre en Zutphen. 1376-1402. Kwartier van Nijmegen. Uit het staatsarchief te Dusseldorp</i> , Arnhem.
LAOL	Landesarchiv Nordrhein-Westfalen Abteilung Ostwestfalen-Lippe; Detmold
LNW	Landesarchiv Nordrhein-Westfalen; Dusseldorf
MGH-DD H-IV	<i>Monumenta Germaniae Historica, Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser (Diplomata regum et imperator Germaniae) Die Urkunden Heinrichs IV. (Heinrich IV. Diplomata) Teil 2. Die Urkunden Heinrichs IV. 1077 – 1106</i> . Gladiss, D., (ed.) 1978.
MGH-CRF II	<i>Monumenta Germaniae Historica, Capitularia Regum francorum 2</i> . Boretius, A. & V. Krause, (eds) 1890-1897.
OBA	Laan, H.J. van der, (ed.) 1975. <i>Oorkondenboek van Amsterdam tot 1400</i> , Amsterdam.
OBGZ	Sloet, L.A.J.W. Baron (ed.) 1872-1876. <i>Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutphen</i> , 2 dln, 's-Gravenhage.

Gebruikte afkortingen

OBGZ-VIII	Harenberg, E.J. (ed.) 2003. <i>Oorkondenboek van Gelre en Zutphen tot 1326, VIII, Zutphen</i> , 's-Gravenhage.
OBHZ I	Koch, A.C.F., (ed.) 1970. <i>Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, I, Eind van de 7^e eeuw tot 1222</i> , 's-Gravenhage.
OBHZ III	Kruisheer, J.G., (ed.) 1992. <i>Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, III, 1256 tot 1278</i> , Assen / Maastricht.
OBHZ IV	Kruisheer, J.G., (ed.) 1997. <i>Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, IV, 1278 tot 1291</i> , Assen.
OBHZ V	Dijkhof, E.C., (ed.) 2005. <i>Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299. Deel V. 1291-1299</i> , (Met medewerking van J.G. Kruisheer) Den Haag
OBNB I	Camps, H.P.H (ed.) 1979. <i>Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312, I, De meierij van 's-Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert) (2 delen)</i> , 's-Gravenhage.
OBNB II	Dillo, M. & G.A.M. van Synghel (eds.) 2000. <i>Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. II (De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom.) (2 delen)</i> , Den Haag.
OBSU I	Muller Fz, S. & A.C. Bouman, (eds.) 1920. <i>Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301</i> , Deel I, 695-1197, Utrecht.
OBSU III	Ketner, F., (ed.) 1949. <i>Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301</i> , Deel III, 1249-1267, 's-Gravenhage.
OBSU IV	Ketner, F., (ed.) 1954. <i>Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301</i> , Deel IV, eerste stuk, 1267-1283, 's-Gravenhage.
OBSU V	Ketner, F., (ed.) 1959a. <i>Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301</i> , Deel V, eerste stuk, 1291-1296, Supplement, 's-Gravenhage. / Ketner, F., (ed.) 1959b. <i>Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301</i> , Deel V, tweede stuk, 1296-1301, Supplement, 's-Gravenhage.
RAH	Rijksarchief Hasselt; Hasselt
RAL	Regionaal Archief Leiden; Leiden
RAZ	Regionaal Archief Zutphen; Zutphen
RBAB	Bavel, H. van, O.Praem (ed.) 1984. <i>Regestenboek van het archief van de abdij van Berne 1134-1400</i> , Heeswijk.
RHCE	Regionaal Historisch Centrum Eindhoven; Eindhoven
RHG1299-1345	www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/RegistersVanDeHollandseGrafelijkheid1299-1345/
SsH	Stadsarchief 's-Hertogenbosch
TBC	Tilburg Brabant Collectie; Tilburg
TvG	Tijdschrift voor Geschiedenis
VWA	Vereinigde Westfälische Adelsarchive; Düsseldorf
Wapenboek Gelre	Helmont, J. van, (ed.) 1992. <i>Gelre. B.R. Ms. 15652-56 (Wapenboek van Claes Heinenzoon, genaamd Gelre. Samengesteld tussen 1370-1410.)</i> , Leuven.
WBA	West-Brabants Archief; Bergen op Zoom

Bronnen en literatuur

Archieven

Archive de L'Etat à Louvain-la-Neuve (ALLN) Louvain-la-Neuve

Archief van de abdij Villers

inv. nr. 295

Brabants Historisch Informatie Centrum. (BHIC) 's-Hertogenbosch

toegang 107: Charters van Brabant 1233-1629

inv. nr. 5

toegang 241: Kapittel van Oirschot, 1261-1811

inv. nr. 387

toegang 245: Klooster Sophiae Domus in Vught, (1303) 1465-1641 (1653)

inv. nr. 8

toegang 272: Commanderij Duitse Orde in Gemert, 1249-1795

inv. nr. 7

toegang 273: Commanderij Duitse Orde in Vught, 1300-1795

inv. nr. 1

toegang 297: Heerlijkheid Bokhoven, 1487-1881

inv. nr. 98 / 203

toegang 304: Leen en laatgerechten, 1463-1895

inv. nr. 131

toegang 343: Collectie kaarten en tekeningen van het Rijksarchief in Noord-Brabant

inv. nr. 2047

toegang 368: Kruisherenklooster Sint-Agatha in Cuijk, 1315-1887

inv. nr. 1061

Gemeentearchief Roermond (GAR) Roermond

Toegang 1001: Oud-Archief van de stad Roermond (1259-1796 (1820)

Inv. nr. 46

Het Gelders Archief (GAA) Arnhem

toegang 0001: Graven en hertogen van Gelre, graven van Zutphen 963-1543

inv. nr. 179 / 209

toegang 0243: Charter verzameling

inv. nr. 56 / 272 / 380 / 549 / 567 / 2000

toegang 0270: Heerlijkheid Nederhemert (2) 1355-1876

inv. nr. 1

toegang 0370: Heren en graven van Culemborg 1198-1817

inv. nr. 34 / 214b / 1787 / 2860

toegang 0372: Huis Ammerzoden 1362-1857

toegang 0373: Huis Ampsen (1)

Bronnen en literatuur

inv. nr. 252
toegang 0381: Huis Bronkhorst 1241-1863
inv. nr. 4.7 / 4.8b
toegang 0417: Heerlijkheid Nederhemert (1) 1217-1893
inv. nr. 6 B / 64
toegang 0448: Heerlijkheid Zuilichem 1353-1825
inv. nr. 1

Het Utrechts Archief (HUA) Utrecht

Collectie handschriften (*online*)

Inscriptiones monumentaque in templis et monasteriis Belgicis inventa door Aernout van Buchell

Monumenta passim in templis ac monasteriis Trajectinae urbis atque agri inventa door Aernout van Buchell

Toegang 221: kapittel van Sint-Marie te Utrecht 1108-1817

inv. nr. 936 / 937

Toegang 222: kapittel van Sint-Jan te Utrecht 1085-1811-(1830)

inv. nr. 814-1 / 814-4

Toegang 205: huis Jaarsveld 1455-1890

Inv. nr. 582

Landesarchiv Nordrhein-Westfalen Abteilung Ostwestfalen-Lippe (LAOL) Detmold

L 51 Auswärtiger Besitz

inv. nr. 267

Landesarchiv Nordrhein-Westfalen (LNW) Düsseldorf

Odenkirchen Urkunden

inv. nr. 66

Regionaal Archief Leiden (RAL) Leiden

toegang 502: Inventaris van de archieven van de kerken 1292-1828

inv. nr. 669

Regionaal Archief Zutphen (RAZ) Zutphen

Toegang 0001: Oud archief van de stad Zutphen (1206-1815)

Inv. nr. 733

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE) Eindhoven

toegang A-2063: Heerlijkheid Helmond 1300-1781 (1849)

inv. nr. 21

Rijksarchief Hasselt (RAH) Hasselt

Landcommanderij Alden-Biesen. Oorkonden blok 2

inv. nr. 144

Stadsarchief 's-Hertogenbosch (SsH) 's-Hertogenbosch

Bronnen en literatuur

Oud archief van 's-Hertogenbosch 1356-1810 (1858)
inv. nr. 6 / 5019 / 5020 / 5759

Tilburg: Brabant Collectie (TBC) Tilburg
KHS B 56 Handschrift Hermans / catalogus Sassen
S 62.6 / 820.11

Vereinigte Westfälische Adelsarchive (VWA) Düsseldorf
C.San. A.B (Archiv Sandfort Bestände A.B.)
Inv. nr. A 19 U

West-Brabants Archief (WBA) Bergen op Zoom
inv. nr. ARR -D 384
inv. nr. ARR -D 385
inv. nr. ARR -D 386

Internetbronnen

<http://www.archieven.nl>

<http://www.archive.nrw.de>

<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/RegistersVanDeHollandseGrafelijkheid1299-1345>

<http://www.heraldique-europeenne.org/Armoriaux/Gelre>

<http://www.hogenda.nl>

<http://www.inl.nl>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>

<http://www.ngw.nl/nl.htm>

<http://watwaswaar.nl/> (opgeheven 01-01-2016)

Bronnen

- Andriessen, W.F., 1933. *Historia dominorum de Teysterband, Arkel, Egmonda, Brederoede, IJsselsteyn etc.*, Purmerend.
- Aurelius, C., 1517. *Cronijcke van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt*, Leiden.
- Bavel, H. van, O.Praem, 1984. *Regestenboek van het archief van de abdij van Berne 1134-1400*, Heeswijk.
- Bergh, L.Ph.C. van den, (ed.) 1866. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland; eerste afdeling, tot het einde van het Hollandsche huis*, deel I, Amsterdam / 's-Gravenhage.
- Bergh, L.Ph.C. van den, (ed.) 1873. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland, eerste afdeling, tot het einde van het Hollandsche huis*, deel II, Amsterdam / 's-Gravenhage.
- Berkelbach van der Sprenkel, J.W., 1937. *Regesten van oorkonden betreffende de bisschoppen van Utrecht uit de jaren 1301-1340*, Utrecht.
- Bondam, P., 1783-1809. *Charterboek der Hertogen van Gelderland en Graaven van Zutphen behelzende de handvesten, privilegien, vryheden, voorrechten en octroyen...*, 4 dln., Utrecht.
- Bormans, S. & E. Schoolmeesters, (eds.) 1893. *Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liege*, tome premier, Bruxelles.
- Bos-Rops, J.A.M.Y., J.G. Smit & E.T. van der Vlist, 2007. *Holland bestuurd. Teksten over het bestuur van het graafschap Holland in het tijdvak 1299-1567*, Den Haag.
- Brokken, H.M., & W.M. Lindemann 1977. *Inventaris van het archief van de Kommanderij van de Duitse Orde te Gemert, 1249-1795*, 2 dln., 's-Hertogenbosch.
- Brom, G., 1896. *Bullarium Trajectense Romanorum pontificum diplomata*, Deel II, Den Haag.
- Bruch, H., (ed.) 1931. *Dirck Franckensz. Pauw. Kronijcke des Lants van Arkel ende der Stede van Gorcum*, Amsterdam.
- Bruch, H., (ed.) 1982. *Johannes de Beke, Croniken van den Stichte van Utrecht ende van Hollant*, (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 180), 's Gravenhage.
- Burgers, J.W.J., (ed.) 2004. *Rijmkroniek van Holland (366-1305) door een anonieme auteur en Melis Stoke*, (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 251) Den Haag.
- Camps, H.P.H., (ed.) 1979. *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312, I, De Meierij van 's-Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert)* 2 dln., 's-Gravenhage.
- Codex 1852. *Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden betreffende de Vaderlandsche geschiedenis*, (Tweede serie, eerste afdeling), Utrecht.
- Codex 1855. *Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden betreffende de Vaderlandsche geschiedenis*, (Tweede serie, derde deel), Utrecht.
- Coppens, J.A., 1843. *Nieuwe beschrijving van het bisdom van 's-Hertogenbosch naar aanleiding van het Katholijk Meerijsch memorieboek van A.van Gils, tweede en laatste afdeling van het derde deel, over de landelijke dekenaten, Heusden, Hilvarenbeek, Orthen en Oss*, 's-Hertogenbosch.
- Croenen, G., (ed.) 2006. *De oorkonden van de familie Berthout. 1212 -1425*, Brussel.
- De Boer, D.E.H., D.J. Faber & H.P.H. Jansen (eds.) 1980. *De rekeningen van de grafelijkheid van Holland uit de Beierse periode*, Serie III. De rekeningen van de gerechtelijke ambtenaren, Deel 1393-1396, Baljuwen en drossaards, (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 174), Den Haag.

- De Boer, D.E.H., J.W. Marsilje, M.J. van Gent (eds.) 1997. *De rekeningen van de grafelijkheid van Holland uit de Beierse periode*, Serie I. De hofrekeningen en de dijkgraafrekeningen van de Grote Waard, Deel 1, 1358-1361, (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 237), Den Haag.
- De Fremery, J., 1890. *Cartularium der abdij Mariënweerd*, 's-Gravenhage.
- De Fremery, J., (ed.) MDCCCCI. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot het einde van het Hollandsche huis. Supplement*, 's-Gravenhage.
- De Geer, B.L.J.B., 1886. Korte mededeelingen. 1. Die handveste van der Ameyde, *Verslagen en mededeelingen no.1, tweede deel. Vereeniging van uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht*, 9-30.
- De Vey Mestdagh, J.H., 1995. *Liber Sigillorum. De zegels in het archief van de ridderlijke Duitse Orde, balije van Utrecht, 1200-1811*, 2 dln., Haren.
- Diebels, P.G.M., 1993. *Inventaris van de archieven van de gemeente Ameide*, (s.l.).
- Dijkhof, E.C., (ed.) 2005. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299. Deel V. 1291-1299*, (Met medewerking van J.G. Kruisheer), Den Haag.
- Dillo, M. & G.A.M. van Synghel (eds.) 2000. *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. II (De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom)*, 2 dln., Den Haag.
- Doorninck, P.N. van, 1897. *Inventaris van het oud archief van het kasteel Ampsen*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1898a. *Het oudste leenactenboek van Gelre 1326*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1898b. *De tocht van Jan van Blois om Gelre, 1371-1372. Naar het oorspronkelijk handschrift*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1899. *De tocht van Jan van Blois met hertog Aelbrecht naar Gelre. Nov .1362. Naar het oorspronkelijk handschrift*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1900. *Acten betreffende Gelre en Zutphen. 1376-1392. Uit het staatsarchief te Dusseldorp*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1901a. *Leenacten van Gelre en Zutphen, 1376-1402*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, (ed.) 1901b. *Acten betreffende Gelre en Zutphen, 1400-1404, Uit het staatsarchief te Dusseldorp*, Haarlem.
- Doorninck, P.N. van, 1902. (bijvoegsel) *Register op de leenacten van Gelre en Zutphen. 1376-1402. Kwartier van Nijmegen. Uit het staatsarchief te Dusseldorp*, Arnhem.
- Ennen, L., (ed.) 1867. *Quellen zur Geschichte der Stadt Köln, Dritter Band*, Köln.
- Galesloot, L., (ed.) 1865. *Le livre des feudataires de Jean III, duc de Brabant, 1312-1355*, Brussel.
- Goetschalckx, J., (ed.) 1909. *Oorkondenboek der Witheeren van Sint-Michiels te Antwerpen, (deel I), Eekeren-Donk*.
- Groote, E. von, (ed.) 1834. *Des Meisters Godefrit Hagen, der Zeit Stadtschreibers, Reimchronik der Stadt Cöln aus dem dreizehnten Jahrhundert, Cöln am Rhein*.
- Harenberg, E.J. (ed.) 2003. *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen tot 1326, VIII, Zutphen*, 's-Gravenhage.
- Helmont, J. van, (ed.) 1992. *Gelre. B.R. Ms. 15652-56 (Wapenboek van Claes Heinenzoon, genaamd Gelre. Samengesteld tussen 1370-1410.)* (voorwoord van C. Van den Bergen-Pantens), Leuven.
- Hermans, C.R., 1845. *Inventaris van perkamenten charters en privilegebrieven, berustende in stads groote komme ten archieve van 's-Hertogenbosch*, in: *Bijdragen tot de Geschiedenis, Oudheden, Letteren, Statistiek en Beeldende Kunsten der Provincie Noord-Brabant*, tweede deel, 's-Hertogenbosch.

- Hoek, C., 1982. Repertorium op de lenen van de Lek en Polanen gelegen in Delfland, Schieland, op het eiland IJsselmonde en in de Lek, (13 eeuw-1650, *Ons Voorgeslacht*, 37, 129-246.
- Hoek, C., 1983. Repertorium op de grafelijke lenen te Akkersdijk, Berkel, Pijnacker en Ruiven, (1266-1648), *Ons Voorgeslacht*, 38, 135-151.
- Hoek, C., 1988. De inkomsten uit de grafelijke domeinen te Capelle aan den IJssel, Moordrecht en Nieuwerkerk aan den IJssel, (1334-1607), *Ons Voorgeslacht*, 43, 112-155, 170-211.
- Hoek, C., 1989. Repertorium op de lenen van de bisschop van Utrecht in de provincie Zuid-Holland, *Ons Voorgeslacht*, 44, 284-308.
- Hoek, C., 1991. Acten betreffende de Lier, Maasland en Schipluiden, *Ons Voorgeslacht*, 46, 204-235.
- Immink, P.W.A., & A.J. Maris, (eds.) 1969. *Registrum Guidonis. Het zogenaamde register van Guy van Avesnes Vorst-Bisschop van Utrecht (1301-1317), Met aansluitende stukken tot 1320*, Utrecht.
- Kappelhof, A.C.M., 1978. *Inventaris van de archieven van de Duitse Orde te Vught. 1334-1795*, 's-Hertogenbosch. Rijksarchief Noord-Brabant, Inventarisreeks nr. 21.
- Kappelhof, A.C.M., 1981. *Het archief van de tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch, Regesten en oorkonden*, deel III, (1387-1399), 's-Hertogenbosch.
- Ketner, F., (ed.) 1949: *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, Deel III, 1249-1267, 's-Gravenhage.
- Ketner, F., (ed.) 1954. *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, Deel IV, eerste stuk, 1267-1283, 's-Gravenhage.
- Ketner, F., (ed.) 1959a. *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, Deel V, eerste stuk, 1291-1296, Supplement, 's-Gravenhage.
- Ketner, F., (ed.) 1959b. *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, Deel V, tweede stuk, 1296-1301, Supplement, 's-Gravenhage.
- Koch, A.C.F., (ed.) 1970. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, I, Eind van de 7^e eeuw tot 1222*, 's-Gravenhage.
- Kokke, C.Th., 1949. *Inventaris van het Archief der gemeente St. Michiels Gestel*, Boxtel.
- Kort, J.C., 1972. *Inventaris van het archief van de heren van Voorne, burggraven van Zeeland, 1272-1371*, Den Haag.
- Kort, J.C., 1977. Repertorium op de lenen van Oud Heusden, Emmikhoven en Giessen, 1382-1762, *Ons Voorgeslacht*, 32 (260), 133-159.
- Kort, J.C., 1978. Repertorium op de lenen van De Merwede, 1319-1801, *Ons Voorgeslacht*, 33, 1-29.
- Kort, J.C., 1981. *Het archief van de graven van Holland, 889-1581*, 3 dln., 's-Gravenhage.
- Kort, J.C., 1984a. Repertorium op de lenen van de hofstede Arkel in het land van Arkel, 1263-1650, *Ons Voorgeslacht*, 39, 196-224, 338, 275-288.
- Kort, J.C., 1984b. Repertorium op de lenen van de hofstede Arkel in het land van der Leede, 1307-1646, *Ons Voorgeslacht*, 39, 374-383.
- Kort, J.C. 1984c. Repertorium op de lenen van de hofstede Arkel in de Vijfheerenlanden, 1376-1648, *Ons Voorgeslacht*, 39, 601-605.
- Kort, J.C., 1985a. Repertorium op de lenen van de hofstede Altena, 1322-1650, *Ons Voorgeslacht*, 40, 175-213.
- Kort, J.C., 1985b. Leenhoven van de heren van Vianen 1292-1666, I, Lenen buiten het land van Ameide, *Ons voorgeslacht*, 40, 418-437.

- Kort, J.C., 1985c. Leenhoven van de heren van Vianen 1292-1666, II, Lenen in het land van Ameide en omstreken, *Ons voorgeslacht*, 40, 574-623, 589-623.
- Kort, J.C., 1985d. Leenkamers van de graven van Blois 1282-1650, *Ons voorgeslacht*, 40, 494-573.
- Kort, J.C., 1987. Repertorium op de lenen van de hofstede Culemborg, 1251-1648, *Ons Voorgeslacht*, 42, 43-62.
- Kort, J.C., 1988. Repertorium op de grafelijke lenen in Rijnland, 1222-1650, *Ons Voorgeslacht*, 43, 331-347.
- Kort, J.C., 1989. Repertorium op de Cuykse lenen in Holland, het Sticht en Gelre, 1129-1649, *Ons Voorgeslacht*, 44, 252-266.
- Kort, J.C., 1990. Repertorium op de Cuykse lenen in Holland, het Sticht en Gelre, 1129-1649, *Ons Voorgeslacht*, 45, 63-68.
- Kort, J.C., 1995. Lenen van de hofstede Brakel in Zuid-Holland en het Land van Heusden 1444-1500, *Ons Voorgeslacht*, 50, 73-75.
- Kort, J.C., 1996. Repertorium op de grafelijke lenen in de Grote Zuid-Hollandse Waard, 1276-1650, *Ons Voorgeslacht*, 51, 213-246.
- Kort, J.C., 1997a. Repertorium op de grafelijke lenen in de Alblasserwaard, 1280-1650, *Ons Voorgeslacht*, 52, 15-56.
- Kort, J.C., 1997b. Repertorium op de lenen van de hofstede Heusden, 1246-1650, *Ons Voorgeslacht*, 52, 338-384.
- Kort, J.C., 2001. *Repertorium op de lenen van Gaasbeek*, Hilversum.
- Kort, J.C., 2009. Repertorium op de lenen van de hofstede Ammerzoden, 1388-1794, deel 1, *Genealogisch tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard*, 33, 242-260.
- Kort, J.C., 2010. Repertorium op de lenen van de hofstede Ammerzoden, 1388-1794, deel 2, *Genealogisch tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard*, 34, 6-30.
- Kruisheer, J.G., (ed.) 1992. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, III, 1256 tot 1278*, Assen / Maastricht.
- Kruisheer, J.G., (ed.) 1997. *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, IV, 1278 tot 1291*, Assen.
- Kuys, J., L. Leeuw, V. Paquay & R. van Schaik (eds.) 1983. *De Tielse kroniek*, Amsterdam.
- Laan, H.J. van der, (ed.) 1975. *Oorkondenboek van Amsterdam tot 1400*, Amsterdam.
- Lacomblet, Th.J., (ed.) 1846. *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins, Zweiter Band (in zwei abteilungen), von dem Jahr 1201 bis 1300 einschliesslich*, Düsseldorf.
- Lacomblet, Th.J., (ed.) 1853. *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins, Dritter Band (in zwei abteilungen), von dem Jahr 1301 bis 1400 einschliesslich*, Düsseldorf.
- Lavigne, E., 1986. *Kroniek van de abdij van Sint-Truiden, 1ste deel: 628-1138. Vertaling van de Gesta Abbatum Trudonensium*, Maastricht.
- Meihuizen, L.S., 1953. *De rekening betreffende het graafschap Gelre 1294-1295*, (Werken Gelre 26), Arnhem.
- MGH-CRF-II, 1890-1897. *Monumenta Germaniae Historica, Capitularia Regum francorum*, 2, Boretius, A. & V. Krause, (eds.).
- MGH-DD H-IV, 1978. *Monumenta Germaniae Historica, Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser (Diplomata regum et imperator Germaniae) Die Urkunden Heinrichs IV. (Heinrich IV. Diplomata) Teil 2. Die Urkunden Heinrichs IV. 1077 – 1106*, Gladiss, D., (ed.).

- Mieris, F. van, (ed.) 1753-1756. *Groot charterboek der Graaven van Holland, van Zeeland en Heeren van Vriesland. Beginnende met de eerste en oudste brieven van die Landstreeken, en eindigende met den dood van onze Graavinne, Vrouwe Jacoba van Beijere; zynde zoo met de verschillende leezingen der onderscheidene afschriften, als met eenige korte aanmerkingen opgehelderd, verzaameld, en in orde gebracht*, (I, II, III, IV), Leiden.
- Miltz, J., H. Budde, W. Bergmann, & G. Spitzbart, (eds.) 1998. *Urkundenbuch der Stadt Duisburg. 1350-1400*, Duisburg.
- Muller Fz., S., (ed.) 1917. *Regesten van het archief der bisschoppen van Utrecht (722-1528)*, Utrecht.
- Muller Fz., S. & A.C. Bouman, (eds.) 1920. *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301, Deel I*, 695-1197, Utrecht.
- Muller, P.L., 1881. *Regesta Hannonensia. Lijst van oorkonden betreffende Holland en Zeeland 1299-1345 die in het charterboek van Van Mieris ontbreken*, 's-Gravenhage.
- Niermeyer, J.F., (ed.) 1968. *Bronnen voor de economische geschiedenis van het Beneden-Maasgebied, Eerste deel. 1104-1399*, (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 127), 's-Gravenhage.
- Nieus, J.-F., (ed.), 2008. *Les chartes des comtes de Saint-Pol (XIe-XIIIe siècles)*, Nancy.
- Nijhoff, I.A., (ed.) 1830. *Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland, door onuitgegevene Oorkonden, opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff*, deel I, Arnhem.
- Nijhoff, I.A., (ed.) 1833. *Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland, door onuitgegevene Oorkonden, opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff*, deel II, Arnhem.
- Nijhoff, I.A., (ed.) 1839. *Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland, door onuitgegevene Oorkonden, opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff*, deel III, Arnhem.
- Nijhoff, I.A., (ed.) 1847. *Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland, door onuitgegevene Oorkonden, opgehelderd en bevestigd, door Is. An. Nijhoff*, deel IV, Arnhem.
- Pirenne, H., (ed.) 1896. *Le livre de l'abbé Guillaume de Ryckel. (1249-1272) Poyptyque et comptes de l'abbaye de Saint-Trond au milieu du XIIIe siècle*, Publiés par H. Pirenne, Bruxelles.
- Poncelet, E., (ed.) 1898. *Les livres des fiefs de l'église de liege sous Adolphe de la Marck*, V, Brussel.
- Prevenier, W & J.G. Smit, (eds.) 1991. *Bronnen voor de geschiedenis der dagvaarten van de Staten en steden van Holland voor 1544*, 2 dln., (Rijks Geschiedkundige Publicatiën 201/202) 's-Gravenhage.
- Rij, H. van, (ed.) 1989. *Een verhaal over Groningen, Drente, Coevorden en allerlei andere zaken onder verschillende Utrechtse bisschoppen. Quedam narracio de Groninghe, de Thrente, de Covordia et de diversis aliis sub diversis episcopis Traiectensibus*, Hilversum.
- Rij, H. van, & A.S. Abulafia, (ed.) 1980. *Alpertus van Metz. Gebeurtenissen van deze tijd & Een fragment over bisschop Diederik I van Metz, (Alpertus Mettensis, De diversitate temporum et Fragmentum de Deoderico primo episcopo Mettensi)*, Amsterdam.
- Rooij, H.J.M. van, (ed.) 1963. *Regesten Groot Ziekengasthuis (1274-1500). Het oud-archief van het Groot-Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch*, II, Den Bosch.
- Schelling, P. van de, (Hs) MDCCLIX. 'Beschrijving van de heerlijkheid en stede Ameyde, enz., mitsgaders van den huize en hofstede van Ameyde, en van den huize en het kasteel, en de dominiaale geregtigheden van Herlaar, met zijn toebehooren. Alsook van de heerlijkheid en stede Vyanen, voor zooveel de voors. Ameide en Herlaar daarmee eenige gemeenschap, of daartoe betrekking hebben. Nevens de erfopvolging en opvolging van de heeren en vrouwen van Ameide en Herlaar, voor zooverre die uit de oudste verlijbrieven,

egte stukken en bescheiden, nevens de afteekeningen en verbeeldingen der voors. Landschappen, steden, sloten, huizen, geslagtswapenen, zegelen enz., (Handschriften-collectie KB. 131 G 43).

Schmidt Ernsthuisen, A.A.M., 1982. *Inventaris van het archief van de Graven van Blois, 1304-1397*, Den Haag.

Serrure, C.P. & P.H. Blommaert 1852-1854. *De Grimbergsche oorlog. Ridderdicht uit de XIVe eeuw*, 2 dln., Gent.

Slicher van Bath, B.H. (s.d.) *Inventaris van het archief der Heeren van Ammerzoden*, Arnhem.

Sloet, L.A.J.W. Baron, (ed.) 1872-1876. *Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutphen*, 2 dln., 's-Gravenhage.

Sloet, L.A.J.W. Baron & J.S. van Veen, 1912. *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen, Leenen buiten Gelderland, (Uittheemsche leenen)*, Arnhem.

Sloet, L.A.J.W. Baron, J.S. van Veen, & A.H. Martens van Sevenhoven, 1924. *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen. Het kwartier van Nijmegen*, Arnhem.

Spiegel Historiae. (vijfde partie) Lodewijk van Velthem, Editie H. van der Linden, W de Vreese. De Keyser en A. van Loey. (internet dbnl 2003).

Verhoef, H.A., Archief van de graven van Blois, Nationaal archief, Den Haag, toegang 3.19.10, transcriptie H.A. Verhoef. Hollandse genealogische databank, www.hogenda.nl

Verkooren, A., 1910. *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'outre-meuse*, Partie I, Tome I, Brussel.

Verkooren, A., 1911. *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'outre-meuse*, Partie I, Tome II, Brussel.

Verkooren, A., 1912. *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'outre-meuse*, Partie I, Tome IV, Brussel.

Verkooren, A., 1966. *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'outre-meuse*, Partie III, Tome II, Brussel.

Verkooren, A., 1976. *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'outre-meuse*, Partie III, Tome III, Brussel.

Willems, J.F., (ed.) 1836. *Rymkronyk van Jan van Heelu betreffende den slag van Woeringen van het jaer 1288*, Brussel.

Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1844. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden bijeengebragt door A.J. van der Aa*, V, Gorinchem.
- Aa, A.J. van der, 1847. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden bijeengebragt door A.J. van der Aa*, IX, Gorinchem.
- Aa, A.J. van der, 1850. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden bijeengebragt door A.J. van der Aa*, XIII, Gorinchem.
- Aalst, T. van der, 2003. Het kasteel en zijn bewoners tot 1935, in: T. van der Aalst, C. de Gast & F. Jansen (red.), *700 jaar Kasteel Dussen, Een bewogen geschiedenis*, Wijk en Aalburg, 41-78.
- Aart, R.A.Th. van, 1990. Kasteel van Empel en Meerwijk, *Het Brabants kasteel*, 13, (3/4), 61-87.
- Aart, R. van, 2009 -2011. Herlaar en Vught, onderzoek aan een vermoeden, *Den Heertgang Uitgave van de heemkundevereniging 'De heerlijkheid Herlaar'*, 15 (2), 20-32; 16 (2/3), 18-32 / 20-35; 17 (1), 17-32.
- Aarts, B., 1992. Texandrië, van omstreden gouwbegrip naar integratie in het hertogdom, in: H. van Doremalen, H. de Kok, R. Peeters, & G. Steijns (red.), *Geworteld in Texandria. Historische aspecten van de relatie Tilburg-Turnhout*, Tilburg, 8-42.
- Aarts, B., 2001. Maurick en de Vughtse Middeleeuwen, in: O. Thiers (red.), *Vught Voorheen*, Vughtse Historische Reeks 7, Vught, 7-24.
- Aarts, B., 2009. 'Montferland' en de consequenties, in: H.L. Janssen en W. Landewé (red.), *Middeleeuwse kastelen in veelvoud. Nieuwe studies over oud erfgoed*, Wijk bij Duurstede, 13-60.
- Aarts, B., 2012. De vroege burchten in het oostelijk deel van het rivierengebied (NL/D), Hoofdlijn met opmerkingen in de marge, in: B. Aarts, e.a. (red.), *Ambitie in steen. Bijdragen tot de kastelenkunde in Nederland*, Wijk bij Duurstede, 37-54.
- Aarts, B. 2016. Vroege burchten in het hertogdom Brabant, inventarisatie en analyse, *Het Brabants Kasteel*, 36, 5-31.
- Albrecht, U., 1995. *Der Adelssitz im Mittelalter. Studien zum Verhältnis von Architektur und Lebensform in Nord- und Westeuropa*, München.
- Allmand, Ch., 1995. New weapons, new tactics, 1300-1500, in: G. Parker (ed.), *Warfare, the triumph of the West*, Cambridge, 92-105.
- Alphen, E. van, 1974. Uit het verleden van Brakel, *Tussen de Voorn en Loevestein*, 10 (9), 7-11.
- Amelrooy, P. van, 1962. Van Ambersoye-Van Amelrooy, *Gens Nostra-ons nageslacht. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging*, XVII (12), 360-366.
- Amstel, Th.A.A.M. van, 1999. *De Heren van Amstel 1105-1378. Hun opkomst in het Nedersticht van Utrecht in de twaalfde en dertiende eeuw en hun vestiging in het hertogdom Brabant na 1296*, Hilversum.
- Anderson, W., 1980. *Castles of Europe*, London.
- Antonow, A., 1993. *Planung und Bau von Burgen im süddeutschen Raum*, Frankfurt am Main.
- Anrooij, W. van, 1990. *Spiegel van ridderschap. Heraut Gelre en zijn ereredes*, Amsterdam.
- Arend, O. van den, 1993. *Zeven lokale baljuwschappen in Holland*, Hilversum.
- Arnold, U., C.G. de Dijn, M. van der Eycken, J. Mertens & L. de Ren, 1992. *Ridders en priesters. Acht eeuwen Duitse Orde in Noordwest-Europa*, Turnhout.

- Arts, N., H. Roosenboom & L. van Zalingen-Spooren (red.) 2001. *De kastelen van Helmond. Een machtscentrum aan de rand van de Peel*, Utrecht.
- Asseldonk, M. van, 2002. *De meierij van 's-Hertogenbosch. De evolutie van plaatselijk bestuur, bestuurlijke indeling en dorpsgrenzen. Circa 1200-1832*, Oosterhout.
- Avonds, P., 1984. *Brabant tijdens de regering van Hertog Jan III (1312-1356). De grote politieke krisissen*, Brussel.
- Avonds, P. & H.M. Brokken, 1975. Heusden tussen Brabant en Holland (1317-1357). Analyse van een grensconflict, *Varia Historica Brabantica*, IV.
- Bachmann, C., 1999. Das Öffnungsrecht Ius aperturae, in: H.W. Böhme (u.a.), *Burgen in Mitteleuropa, ein Handbuch. Band II. Geschichte und Burgenlandschaften*, Darmstadt, 33-38.
- Bachrach, B.S., 1995. On Roman ramparts, 350-1300, in: G. Parker (ed.), *Warfare, the triumph of the West*, Cambridge, 61-91.
- Bader, U., 1979. *Geschichte der Grafen von Are bis zur Hochstadenschen Schenkung (1246)*, Bonn.
- Baerten, J., 1969. *Het graafschap Loon*, Assen.
- Bannenbergh, G.P.J., 1962. De schependomszegels van Hilvarenbeek, *Varia Historica Brabantica*, I, 63-84.
- Bavel, B.J.P. van, 1993. *Goederenverwerving en goederenbeheer van de abdij Mariënweerd. (1129-1592)*, Hilversum.
- Bavel, B.J.P. van, 1999. *Transitie en continuïteit. De bezitsverhoudingen en de plattelandseconomie in het westelijke gedeelte van het Gelderse rivierengebied, ca. 1300 – ca. 1570*, Hilversum.
- Beckmann, H., 2005. Gezicht op de ruïne van 't huis te Ameide door Abraham de Haen, *Nieuwsblad van de Historische vereniging Ameide en Tienhoven*, 16 (4), 10-14.
- Becx, E., A. van Oirschot, F van Oirschot, T. Vollebergh 1999. *Kastelengids van Noord-Brabant*, Utrecht.
- Beex, G., 1986. Halder (Tadia?) *Brabants Heem*, XXXVIII, 277-288.
- Beek. H.H., 1974. *Waaizin in de middeleeuwen, beeld van de gestoorde en bemoeienis met de zieke, Hoofddorp*.
- Beelaerts van Blokland, F., 1912. Een Geldersch edelman in Hollandschen dienst en het beleg van Loevestein in 1397, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, XV, 513-524.
- Berends, G. & R.S. Hulst 1971. Het slot te Gameren, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, LXV, 1-10.
- Bergh, L.Ph.C. van den, 1869. Het huis Teilingen, in: D. van der Kellen (red.), *De oude tijd. geschiedenis, maatschappelijk en huiselijk leven, monumenten, volkseigenaardigheden, overleveringen, kunst, nijverheid, gebruiken, kleeding, volksverhalen, spreekwoorden, liedjes uit Noord en Zuid Nederland*, Haarlem, 248-251.
- Berkelbach van der Sprenkel, J.W., 1923. *Geschiedenis van het bisdom Utrecht van 1281 tot 1305*, Utrecht.
- Bernges, R., 2011a. Über den militärischen Nutzen von frühen Schießscharten im deutschen Burgenbau, *Burgen und Schlösser, Zeitschrift für Burgenforschung und Denkmalpflege*, 1, 2011, 22-37.
- Bernges, R., 2011b. Ergänzungen und Erläuterungen zum Schießscharten Artikel in BuS 1/2011, *Burgen und Schlösser, Zeitschrift für Burgenforschung und Denkmalpflege*, 3, 2011, 183-186.
- Biermann, F., 2005. *Die Adelsherrschaften an Ober- und Mittelweser des 13. und 14. Jahrhunderts im Kräftespiel zwischen einer neu formierten welfischen Hausmacht und expandierenden geistlichen Territorien*, Münster.

- Bijl, A., 1992. *Over heren, weiden en kastelen. Een geschiedenis van Herwijnen van prehistorie tot heden*, Vuren.
- Bijl, A., 2011. *Visserij op de Gelderse rivieren. Van broodwinning tot vrijetijdsbesteding*, Utrecht.
- Bijsterveld, A.J.A., 1989a. Een zorgelijk bezit. De benedictijnenabdijen van Echternach en St.Truiden en het beheer van hun goederen en rechten in Oost-Brabant, 1100-1300, *Noordbrabants Historisch Jaarboek*, 6, 7-44.
- Bijsterveld, A.J.A., 1989b. Het domein van de abdij van Echternach in Waalre en Valkenswaard, ontwikkelingen en beheer ca. 1100-1400, in: A. Verkooren & F. Theuws (red.), *Het Kempenproject 3. De Middeleeuwen centraal*, Waalre, 57-97.
- Bijsterveld, A.J.A., 1993. *Laverend tussen Kerk en wereld. De pastoors in Noord-Brabant 1400-1570*, Amsterdam.
- Bijsterveld, A.J.A., 1995. Bespreking van *Naissance d'une région. Aux origines de la Mairie de Bois-le-Duc. Recherches sur le Brabant septentrional aux 12e et 13e siècles*, door W. Steurs. (z.pl. 1993), *Revue belge de philologie et d'histoire*, tome 73-4, 1079-1084.
- Bijsterveld, A.J.A., 1997. Dona dantes et vota voventes. De stichting en dotatie van het norbertijnenklooster te Postel (1128/1138-1179), *Analecta Praemonstratensia*, 73, 5-47.
- Bijsterveld, A.J.A., 1999. Gift exchange, Landed property and eternity. The foundation and endowment of the Premonstratensian priory of Postel (1128/ 1138-1179), in: F. Theuws & N. Roymans (eds.), *Land and ancestors. Cultural dynamics in the Urnfield period and the Middle Ages in the Southern Netherlands*, Amsterdam, 309-348.
- Bijsterveld, A.J.A., 2000. De heren en vrouwen van Waalre, Valkenswaard en Aalst, in: A.J.A. Bijsterveld (red.), *Het herengoed van Waalre. De Heren, het Kasteel en de Loonermolens, circa 1300-1940*, Waalre, 37-75.
- Bijsterveld, A.J.A., 2002a. De oorsprong van de oudste kapittels in het noorden van het bisdom Luik. een voorlopige synthese, in: R. Bauer, M. de Smet, B. Meijns, & P. Trio (eds.), *In de voetsporen van Jacob van Maerlant. Liber amicorum Raf De Keyser. Verzameling opstellen over middeleeuwse geschiedenis en geschiedenisdidactiek*, Leuven, 206-221.
- Bijsterveld, A.J., 2002b. Van Texandrië naar De kempen, Het noorden van het bisdom Luik in de volle Middeleeuwen, *Brabants Heem*, 54, 67-77.
- Bijsterveld, A.J., 2004. Bespreking van *Arenberg in de Lage Landen. Een hoogadellijk huis in Vlaanderen en Nederland*, Door Derez. M. e.a. (ed.). (Leuven 2002), *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, CXX. (119-2), 216-217.
- Bijsterveld, A.J., 2007. *Do ut Des. Gift Giving, Memoria, and Conflict Management in the Medieval Low Countries*, Hilversum.
- Bijsterveld, A.J., 2014. Memoria and Nobility Research in the Netherlands, in: J. Lieven, B.Thissen & R. Wientjes (hrsg), *Verortete Herrschaft. Königspfalzen, Adelsburgen und Herrschaftsbildung in Niederlothringen während des frühen und hohen Mittelalters*, Bielefeld, 211-232.
- Bijsterveld, A.J., 2015. Machts- en territoriumvorming: van Karolingische kernregio tot territoriaal lappendeken, 900-1200, in: P.Tummers (e.a.) (eds.), *Limburg: Een geschiedenis*, Maastricht, 207-240.
- Bijsterveld, A.J. & D. Guillardian. 2004 De vorming van het hertogdom (843-1106), in: R.van Uytven, e.a. (red.), *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Zwolle, 41-64.
- Biller, T., 1998. *Die Adelsburg in Deutschland. Entstehung, Gestalt, Bedeutung*, München.

- Biller, T. & G.U. Grossmann. 2002. *Burg und Schloß. Der Adelssitz im deutschsprachigen Raum*, Regensburg.
- Bischoff, M. 1999. Die Burg als repräsentativer Wohnsitz, in: H.W. Böhme (u.a.), *Burgen in Mitteleuropa, ein Handbuch. Band II. Geschichte und Burgenlandschaften*, Darmstadt, 52-58.
- Blockmans, W., & P. Hoppenbrouwers 2008. *Eeuwen des onderscheids. Een geschiedenis van middeleeuws Europa*, Amsterdam.
- Blok, P.J., 1885. De eerste regeringsjaren van Hertog Albrecht van Beieren, 1358-1374, *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*, derde reeks, tweede deel, 244-284.
- Blok, D.P., 1963. Teisterbant, *Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen*, 26 (12), 455-479.
- Blom, T., 1992. Het hoge huis in Delwijnen, *Tussen de Voorn en Loevestein*, jrg. XXVIII, (76), 32-34.
- Böck, M., 2013. *Herzöge und Konflikt. Das spätmittelalterliche Herzogtum Geldern im Spannungsfeld von Dynastie, ständischen Kräften und territorialer Konkurrenz (1339-1543)*, Geldern.
- Bockstaele, P. van, 1985. Herlaer–Herenthout en Herlaar–Vilvoorde in het hertogdom Brabant tot ongeveer 1500, *Sandelyntje* Halfjaarlijks heemkundig tijdschrift uitgegeven door de V.Z.W. Heemkring 'Sandelyn' 3, 2-28.
- Boekwijt, H., 2012. Het misgelopen gerecht in het Keizershof, in: R. van Genabeek, E. Nijhof, F. Schipper & J. Treling (red.), *Putten uit het Bossche verleden. Vriendenbundel voor Hans Janssen ter gelegenheid van zijn afscheid als stadsarcheoloog van 's-Hertogenbosch*, Alphen aan de Maas, 2012, 75-85.
- Boel, W.M. van de, 1977. De oudste heren van Horn en hun stamland, in: G. Vande Putte (red.) *Hornejaarboek: heemkundig jaarboek III van de Beierij van Overijssel*, Tiel, 17-40.
- Boer, D.E.H. de, & E.H.P. Cordfunke 2010. *Graven van Holland. Middeleeuwse vorsten in woord en beeld (880-1580)*, Zutphen.
- Boer, Th.A. de, & L.J. Pons 1960. *Bodem en grasland in de Vijfheerenlanden*, Verslagen van landbouwkundige onderzoeken no 66.6, Wageningen.
- Boerefijn, W., 2005. De totstandkoming van de stedelijke vorm, in: Rutte, R. & H. van Engen (red.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, Hilversum, 123-142.
- Boeren, P. C., 1938. Overzicht der dynastie van Wassenberg-Gelre en verwante geslachten gedurende de elfde eeuw, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, XLI, 1-23.
- Boeren, P. C., 1962. *Hadewych en heer Hendrik van Breda*, Leiden.
- Boeren, P. C., 1965. *De heren van Breda en Schoten. Ca 1100-1281*, Leiden.
- Boeren, P. C., 1972. *Jocundus. Biographie de Saint Servais*, La Haye.
- Boffa, S., 2004. *Warfare in medieval Brabant 1356-1406*, Suffolk.
- Böhme, H.W., 1999. Burgen vom 10. Bis Mitte des 12. Jahrhunderts, in: H.W. Böhme (u.a.), *Burgen in Mitteleuropa, ein Handbuch*, Band 1, Bauformen und Entwicklung, Darmstadt, 54-77.
- Böhme, H.W., 2006. Burgen der Salierzeit. Von den Anfängen adligen Burgenbaus bis ins 11./12. Jahrhundert, in: J. Jarnut & M. Wemhoff (Hg.), *Vom Umbruch zur Erneuerung? Das 11. Und beginnende 12. Jahrhundert – Positionen der Forschung*, München, 379-402.
- Boissevain, J., 1978. *Friends of Friends. Networks, Manipulators and Coalitions*, Oxford.
- Bokhoven, A.J.L. van, 1975. Is een Arkel in het bezit van Bokhoven geweest?, *De Brabantse leeuw*, 24 (1-2), 1-10.

- Bont, C. de 1993. '...al het merkwaardige in bonte afwisseling...' *Een historische geografie van het Midden- en Oost-Brabant, Waalre*.
- Boo, J.A. de, 2000. De Grimbergsche oorlog. Middelnederlandse wapenschildering in een rijmkroniek uit het midden van de XIVde eeuw, in: M. van de Cruys (ed.), *Heraldicum disputationes. Kwartaalblad voor Heraldiek. Jubileumuitgave*, Wijnegem, 17-63.
- Boo, J.A. de, 2008. *Familiewapens. Kentekens van verwantschap*, Den Haag.
- Bouchard, C.B., 1998. "Strong of body, brave and noble" *Chivalry and Society in Medieval France*, London.
- Borch tot Verwolde-Swemle, E.C. barones van der, 1978. Kasteel Ammersoyen te Ammerzoden, *Maison d'hier et d'aujourd'hui*, 38, 2-21.
- Borch tot Verwolde-Swemle, E.C. barones van der, 1986. Het kasteel en iets over zijn bewoners, in: D.J.G. Buurman (red.), *Ammersoyen. Bijdragen tot de geschiedenis van het kasteel, de heerlijkheid en de heren van Ammersoyen*, Zutphen, 13-118.
- Borger, G., e.a., 2003. *Het Groene Hart. Een Hollands cultuurlandschap*, Utrecht.
- Bormans, S., 1868. Seigneuries féodale de l'ancien pays de Liège, *Bulletin de l'institut archeologique Liegeois*, tome X, Liege.
- Bos, J.M., 1996. Landschap en politiek. Het gemaakte landschap van de dertiende eeuw, in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke & H. Sarfatij (red.), *Wi Florens. De Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de dertiende eeuw*, Utrecht, 80-89.
- Bosman, A.V.A.J., 1997. Het kasteel van Zuilichem, *Stichting Kastelen Lexicon Nederland*, (3), 1, 4-6.
- Bot, P., 1990. *Tussen verering en verachting. De rol van de vrouw in de middeleeuwse samenleving*, Kampen.
- Box, J., 1870. *Chronicles of the castle of Amelroy, or Ammerzode; with some notices of its ancient barons*, London.
- Braam, A.H.T., 1982. *De heerlijkheid Ammerzoden 1590-1694*, Ongepubliceerde doctoraal scriptie. Nijmegen.
- Braams, B.W., 1995. *Weyden en Zeyden in het broek, Middeleeuwse ontginning en exploitatie van de kommen in het Land van Heusden en Altena*, Wageningen.
- Brands, H., 1996. *Over macht en overwicht. Stedelijke elites in Leiden (1420-1510)*, Leuven / Apeldoorn.
- Broek, P. van den, 2005. Gaven voor goden, Riten en cultusplaatsen in de metaaltijden, in: L.P. Louwe Kooijmans, P.W. van den Broek, H. Fokkens & A. van Gijn (red.), *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam, 659-678.
- Broer, C.J.C., 1990. Echtgenote, deelgenote, lotgenote. Over oorkonden als bron voor de vrouwengeschiedenis, in: M. Mostert, A. Demyttenaere, E.O. van Hartingsveldt & R.E. Künzel (red.), *Vrouw, familie en macht. Bronnen over vrouwen in de Middeleeuwen*, Hilversum, 147-166.
- Broer, C.J.C., 2000. *Uniek in de stad. De oudste geschiedenis van de kloostergemeenschap op de Hohorst bij Amersfoort, sinds 1050 de Sint-Paulusabdij in Utrecht. haar plaats binnen de Utrechtse kerk en de ontwikkeling van haar goederenbezit. (ca. 1000-ca.1200)*, Utrecht.
- Brokken, H.M., 1979. De creatie van baanderheren door de graven Willem IV en Willem V, *Holland. Regionaal historisch tijdschrift*, 11, 60-64.
- Brokken, H.M., 1982. *Het ontstaan van de Hoekse en kabeljauwse twisten*, Zutphen.

- Brokken, H.M., (red.) 2001. *Heren van stand, Van Wassenaer 1200-2000, Achthonderd jaar Nederlandse adelsgeschiedenis*, Zoetermeer
- Bruch, H., 1956. *Supplement bij de Geschiedenis van de Noord-Nederlandsche geschiedschrijving in de Middeleeuwen van Dr. Jan Romein*, Haarlem.
- Bruijn, M.W.J. de, 1994. *Husinghe ende hofstede. Een institutioneel-geografische studie van de rechtspraak over onroerend goed in de stad Utrecht in de Middeleeuwen*, Utrecht.
- Bruijn, M.W.J. de, 2011. De middeleeuwen kenden geen eigendom. Het gebruik van anachronistische begrippen voor de rechten op onroerend goed, *Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden*, 13, 68-79.
- Bruijn, M.W.J. de, 2012. Hereditario iure – in enen erfrecht. Kanttekeningen bij de interpretatie van de rechten op onroerend goed in 's-Hertogenbosch vóór 1811, in: R. van Genabeek, e.a. (red.), *Putten uit het Bossche verleden. Vriendenbundel voor Hans Janssen ter gelegenheid van zijn afscheid als stadsarcheoloog van 's-Hertogenbosch*, Alphen aan de Maas, 87-97.
- Bruijn, M.W.J. de & van der Eerden-Vonk, M.A., 1987. Het Utrechtse burggraafschap, in: C. Streefkerk & S. Faber (red.), *Ter recognitie. Opstellen aangeboden aan prof. mr. H. van der Linden bij zijn afscheid als hoogleraar in de Nederlandse rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit*, Hilversum, 55-83.
- Buitelaar, A.L.P., 1993. *De Stichtse Ministerialiteit en de ontginningen in de Utrechtse Vechtstreek*, Hilversum.
- Burgers, J.W.J., 1999. *De rijmkroniek van Holland en zijn auteurs*, Hilversum.
- Burgers, J.W.J., 2013. Maastrichtse schepenakten tot 1300 ontsloten. Bespreking van *De dertiende-eeuwse schepenoorkonden van Maastricht en Sint-Pieter, met enige latere transfixen, alsmede een schets van het juridisch statuut van onroerend goed te Maastricht*, door P.L. Neve. (Maastricht, 2012) *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 126, 123-124.
- Butkens, Chr., 1724. *Trophées tant sacres que profanes de duche de Brabant, contenant l'origine succession & descendance des ducs et princes de cette maison, avec leurs actions les plus signalées*, A la Haye.
- Buurman, D.J.G., 1958. *Stichting 'Vrienden der Geldersche Kasteelen' 1948-1958*, Arnhem.
- Buurman, D.J.G., 1965. *25 jaren Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen. 1940-1965 en Verslag over de jaren 1959-1964*, Arnhem.
- Buurman, D.J.G., 1976. *Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen 1965-1975 en Verslag over de jaren 1965-1975*, Arnhem.
- Buurman, D.J.G. (red.) 1986. *Amersoyen. Bijdragen tot de geschiedenis van het kasteel, de heerlijkheid en de heren van Amersoyen*, Zutphen.
- Camps, H.P.H., 1995. *Het stadsrecht van Den Bosch van het begin (1184) tot het Privilegium Trinitatis (1330)*, Hilversum.
- Carasso-Kok, M., 1981. *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de Middeleeuwen*, Den Haag.
- Carré, P., 2009. *Les Avoueries des églises liégeoises, XIe-XVe siècles*. (these Universiteit Leuven), pdf. (<http://bictel.ulg.ac.be/ETD-db/collection/available/ULgetd-03182009-134530>)
- Châtelain, A., 1981. La nouvelle architecture militaire du XIIIe siècle en Ile de France; quelques hypothèses, in: T.J. Hoekstra, H.L. Janssen & I.W.L. Moerman (red.), *Liber castellorum. 40 variaties op het thema kasteel*, Zutphen, 66-75.
- Cleyne, I.J., 2008. *St. Michielsgestel Kasteel Nieuw Herlaar. Archeologisch onderzoek*, BAAC, 's-Hertogenbosch.

- Coenen, J., 2004. *Baanderheren, Boeren & Burgers. Een overzicht van de geschiedenis van Boxtel, Liempde en Gemonde*, Boxtel.
- Coenen, J.M.A., 1986. *Graaf en grafelijkheid. Een onderzoek naar de graven van Holland en hun omgeving in de dertiende eeuw*, Dissertatie Utrecht.
- Coenen, J.M.A., 1987. Tussen regeren en reageren, vorst en adel in het dertiende-eeuwse Holland, in: J. Aalbers & M. Prak (red.), *De bloem der Natie. Adel en patriciaat in de Noordelijke Nederlanden*, Meppel, 32-55.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, en A.H. Geurts, 2012. *Channel belts in the Rhine-Meuse Delta, RhineMeuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*, Utrecht.
- Coldewey, J.A., 1981. *De Heren van Kuyc 1096-1400*, (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland. L.), Tilburg.
- Cordfunke, E.H.P., 2011. *Floris V, een politieke moord in 1296*, Zutphen.
- Cornelisse, Ch., 2010. De invloed van de ontginning op marktforming in Holland tussen de tiende en dertiende eeuw, in: M. Damen & L. Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650*, Hilversum, 251-261.
- Cox, J.C.M., 2005. *Repertorium van de stadsrechten in Nederland. 'Quod vulgariter statreghte nuncupatur'*, Den Haag.
- Cox, J.C.M., 2011. *'Hebbende privilege van stede' De verlening van stadsrechtprivileges in Holland en Zeeland (13de -15de eeuw)*, Leiden.
- Coulson, Ch., 2003. *Castles in Medieval Society. Fortresses in England, France, and Ireland in the Central Middle Ages*, (reprint 2005) New York.
- Creighton, O., 2012. *Early European castles, Aristocracy and authority, ad. 800-1200*, London.
- Creighton, O., & Higham, R., 2003. *Medieval castles*, Malta.
- Croenen, G., 2003. *Familie en Macht. De familie Berthout en de Brabantse adel*, Leuven.
- Crouch, D., 2005. *The Birth of Nobility, Constructing Aristocracy in England and France 900-1300*, London-New York.
- Damen, M., 2005. Vorstelijke vensters. Glasraamscheningen als instrument van devotie, memorie en representatie. (1419-1519), *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, (8), 140-200.
- Damen, M., 2010. Heren met banieren. De baanrotsen van Brabant in de vijftiende eeuw, in: M. Damen & L. Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650*, Hilversum, 139-158.
- Débax, H., 2012. *La seigneurie collective. Pairs, pariers, paratge les coseigneurs de xie au xiiie siècle*, Rennes.
- Deeters, J., 1970. *Servatiusstift und Stadt Maastricht. Untersuchungen zu Entstehung und Verfassung*, (Rheinisches Archiv 73), Bonn.
- Dek, A.W.E., 1983. Het nageslacht van Philips van Duivenvoorde, eerste heer van Polanen, *Ons Voorgeslacht*, 38 (327), 97-134.
- Dekker, C., 1977. De vorming van aartsdiakonaten in het diocees Utrecht in de tweede helft van de 11^e en het eerste kwart van de 12^e eeuw, *K.N.A.G. Geografisch Tijdschrift*, XI (5), 339-360.
- Delbrück, H., 1923. *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte*, Dritter Teil, Das Mittelalter, Berlin.
- Dell'Aira, R., 2013. Wadestein, in: J. Jas, e.a. (eds.) 2013. *Kastelen in Gelderland*, Utrecht, 275.

- De Monté ver Loren, J.Ph., 1972. *Hoofddijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling*, (Bewerkt door J.E. Spruit), Deventer.
- Demyttenaere, A., 1990. Wat weet men over vrouwen? De vrouw in de duistere Middeleeuwen, in: M. Mostert, A. Demyttenaere, E.O. van Hartingsveldt & R.E. Künzel (red.), *Vrouw, familie en macht. Bronnen over vrouwen in de Middeleeuwen*, Hilversum, 11-45.
- Demyttenaere, A., 1995. De auteur en zijn publiek in de Middeleeuwen, in: M. Mostert (red.) 1995. *Communicatie in de Middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur*, Hilversum, 39-66.
- Denessen, H., 2013. De Gelderse bannerheren in de vijftiende eeuw, *Virtus, Jaarboek voor Adelsgeschiedenis*, 20, 11-37.
- De Paermentier, E., 2011. Tanquam domina superior. Gendering the charters of Joan of Constantinople, countess of Flanders and Hainaut (1212-1244), *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, (14), 91-112.
- Dinther, N.L. van, 2007. *De oudste generaties Van Meerwijk. Een proeve van een reconstructie en analyse*, (www.nicovandinther.nl/PDF%20documenten/Van%20Meerwijk%20PDF.pdf).
- Donkersloot, H., 1940. *Geschiedenis van Dussen en zijn kasteel*, Dussen.
- Doornmalen, A.G.J. van, 1988. Een Belgisch dorp op de Udensche heide. De Nederlandse regering en de opvang van Belgische vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog, in: P. Luykx & A. Manning (red.), *Nederland in de wereld 1870-1950. Opstellen over buitenlandse en koloniale politiek, aangeboden aan Dr. N. Bootsma*, Nijmegen, 85-100.
- Doornmalen, A.G.J. van, 2001a. Gelre contra Brabant, gevechten om de Bommelerwaard 1286, *Tussen de Voorn en Loevestein*, 37, 1-10.
- Doornmalen, A.G.J. van, 2001b. Oorlog om de Bommelerwaard. 1318 of 1319?, *Tussen de Voorn en Loevestein*, 37, 1-12.
- Doornmalen, A.G.J. van, 2002. 1000 jaar strijdtooneel, in: S.E.M. van Doornmalen, M. van der Laan & P. Schipper (red.), *Ach lieve tijd, Bommelerwaard*, 12, Zwolle.
- Doornmalen, S.E.M. van, 1994. De Nederlands Hervormde ruïnekerk te Ammerzoden. Romantiek contra historische realiteit ?, *Stichting oude Gelderse kerken*, 39 (10), 161-173.
- Doornmalen, S.E.M. van, 1995. *Kadastrale Atlas Gelderland 1832, Ammerzoden*, Arnhem.
- Duby, G., 1977. Lineage, nobility and knighthood, The Mâconnais in the twelfth century – a revision, in: Duby, G., *The chivalrous society*, trans. C. Postan, London, 59-80.
- Duijvendak, M.G.J & J.J. de Jong, 1993. *Eliteonderzoek: rijkdom, macht en status in het verleden*, Zutphen.
- Dumas, C. (red.) 2006. *De kasteeltekeningen van Abraham Rademaker*, Zwolle.
- Dumolyn, J., 2003. Patriarchaal patrimonialisme. De vrouw als object in sociale transacties in het laatmiddeleeuwse Vlaanderen. Familiale strategieën en genderposities, *Verslagen van het RUG-Centrum voor Genderstudies*, (12), 1-28.
- Dumolyn, J., & De Hemptinne T, 2008. Historisch adelsonderzoek over de late Middeleeuwen en de vroegmoderne periode in België en Nederland. een momentopname, *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, (123-4), 481-489.
- Ebels-Hoving, B., 1984. Meer inzicht in middeleeuwse tweedracht? Bespreking van *Het ontstaan van de Hoekse en Kabeljauwse twisten*, door H.M. Brokken. (Zutphen, 1982), *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, (99-2), 219-228.

- Ebhardt, B., 2001. *Der Wehrbau Europas im Mittelalter, Band I*, (Unveränderter nachdruck der Ausgabe von 1939), Würzburg.
- Ebner, H., 1976. Die Burg als Forschungsproblem mittelalterlicher Verfassungsgeschichte, in: H. Patze (hrsg.), *Die Burgen im deutschen Sprachraum. Ihre rechts- und verfassungsgeschichtliche Bedeutung*, I, Sigmaringen, 11-84.
- Edelman, T., 1974. *Bijdrage tot de historische geografie van de Nederlandse kuststreek*, 's-Gravenhage
- Eliëns, F.M. & J. Harenberg 1984. *Middeleeuwse kastelen van Gelderland*, Rijswijk.
- Endemann, T., 1967. *Vogtei und Herrschaft im alemannisch-burgundischen Grenzraum*, Stuttgart.
- Enklaar, D. Th., 1941. *Gemeene gronden in Noord-Brabant in de Middeleeuwen*, Utrecht.
- Ermen, E. van, 1982. *De landelijke bezittingen van de heren van Wezemaal in de Middeleeuwen, Deel I, Tot de dood van Jan I. (1166-1417)*, (Belgisch centrum voor landelijke geschiedenis publicatie nr. 68), Leuven.
- Ermen, E. van, 1985. De familie van Wezemaal (ca. 1166-1464). Een synthese van drie eeuwen familiegeschiedenis, in: J. Verbesselt, e.a., *De adel in het hertogdom Brabant*, Brussel, 45-74.
- Ermen, E. van, 1986. *De landelijke bezittingen van de heren van Wezemaal in de Middeleeuwen, Deel II, Onder Jan II (1417-1464)*, (Belgisch centrum voor landelijke geschiedenis publicatie nr. 87), Leuven.
- Ermen, E. van, 1989. *Feodaal-heerlijke verhoudingen en territoriale patronen in het middeleeuwse hertogdom Brabant (12de -14de eeuw) met bijzondere aandacht voor de regio Leuven*, (6 dln.) Diss., Leuven.
- Fehring, G.P., 1972. Frühmittelalterliche Wehranlagen in Sudwestdeutschland, *Chateau Gaillard, Etudes de Castelloge médiévale*, V, (Actes du colloque international tenu a Hindsgravl (Danemark) 1-6 septembre 1970.) Caen, 37 – 47.
- Feitsma, P., 2001. *Herlaar/Harlaar. Van 1600-2000*, Schoorl.
- Findhammer, J., 2006. *Beschrijvingen Archeologische Monumenten. (AMK) Cultuurhistorische waardenkaart 2005*, (Provincie Noord-Brabant. Directie Sociale en Culturele Ontwikkeling), 's-Hertogenbosch.
- Fouracre, P., 2002. The origins of the Nobility in Francia, in: A.J. Duggan (ed.), *Nobles and Nobility in Medieval Europe. Concepts, origins, transformations*, Woodbridge, 17-24.
- Fox, R., 1967. *Kinship and marriage. An anthropological perspective*, (reprint 1977), Harmondsworth.
- Frankewitz, S., 1996. Burg, Haus, und Schloß im Spiegel niederrheinländischer Urkunden, in: W.M.H. Hupperetz, e.a. (red.), *Middeleeuwse kastelen in Limburg. Verschijningsvormen van het kasteel, zijn adellijke bewoners en hun personeel*, Venlo, 77-96.
- Frankewitz, S., 2001. De Gelderse landsheerlijke burchten van de dertiende tot het eind van de vijftiende eeuw, in: J. Stinner & K-H. Tekath (red.), *Gelre-Geldern-Gelderland. Geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelre*, Geldern, 185-204.
- Frankewitz, S., 2006. Adel und Territorialisierung in der Grafschaft Geldern im 13. Jahrhundert, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, 70, 105-134.
- Frankewitz, S., 2014. Burgen der Grafen von Geldern im 11. und 12. Jahrhundert, in: J. Lieven, B.Thissen & R. Wientjes (hrsg), *Verortete Herrschaft. Königspfalzen, Adelsburgen und Herrschaftsbildung in Niederlothringen während des frühen und hohen Mittelalters*, Bielefeld, 335-360.
- Frenken, A.M., 1956. *Documenten betreffende de kapittels van Hilvarenbeek, Sint-Oedenrode en Oirschot*, 's-Hertogenbosch.

- Glaudemans, C., 2004. *Om die wrake wille. Eigenrichting, veten en verzoening in laat-middeleeuws Holland en Zeeland*, Hilversum.
- Glaudemans, R. & R. Gruben, 2001. Bouwen en verbouwen aan het kasteel van Helmond, circa 1350-2000, in: N. Arts, H. Roosenboom & L. van Zalingen-Spooren, *De kastelen van Helmond. Een machtscentrum aan de rand van de Peel*, Utrecht, 76-115.
- Glaudemans, R. & R. Gruben, 2004. Aus der Baugeschichte der Burg von Helmond, in: G. von Büren, H.H. Häffner & G.U. Grossmann, *Burgen und Schlösser in den Niederlanden und in Nordwestdeutschland*, München, 147-161.
- Goodall, J., 2011. *The English castle 1066-1650*, New Haven and London.
- Goossens, J.P.H., 1955. Ammerzoden als bedevaartsplaats, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, LV, 34.
- Gorissen, F. von., 1959. Die Burgen im Reich von Nimwegen. Außerhalb der Stadt Nimwegen, *Niederrheinisches Jahrbuch*, 4, 5-68.
- Goudriaan, K., M.J. van Gent & R.P. de Graaf, 2002. Een eigen koers, in: N. Habermehl, e.a. (red), *Duizend jaar Gouda, een stadsgeschiedenis*, Hilversum, 51-93.
- Graaf, R.P. de, 1996. *Oorlog om Holland 1000-1375*, Hilversum.
- Grebe, A., 2010. Mythos Burg, Sinnbild und Symbol, in: G. Ulrich Großmann (hrsg.), *Mythos Burg*, Dresden, 22-25.
- Groesbeek, J.W., 1966. Van Herlaer. De afstamming van de Noord-Hollandse Van Herlaer's uit het oude adellijke geslacht van die naam (met gegevens Van Meerwijk), *Jaarboek van het centraal bureau voor de genealogie*, 20, 's-Gravenhage.
- Groten, M., 2002. Die Stunde der Burgherren. Zum Wandel adliger Lebensformen in den nördlichen Rheinlanden in der späten Salierzeit, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, 66, 74-110.
- Groten, M., 2014. Die Erforschung des hochmittelalterlichen Adels im Rheinland, Bilanz und Perspektiven, in: J. Lieven, B. Thissen & R. Wientjes (hrsg.), *Verortete Herrschaft. Königspfalzen, Adelsburgen und Herrschaftsbildung in Niederlothringen während des frühen und hohen Mittelalters*, Bielefeld, 191-210.
- Gruben, R., 1991. Metselwerk en kapconstructie van de laat-middeleeuwse Grote Ruwenberg te Sint-Michielsgestel, *Het Brabants kasteel*, 14, 57-90.
- Gruben, R., 2004. Bijzonder Bokhoven. Het kasteel. 'Het vierkante huis' en zijn markante bewoners, in: L. v.d. Meerendonk, K. v.d. Oord, R. Gruben & X. van der Spank, *Bijzonder Bokhoven. Historie van Zeven straten aan de Maas*, Bokhoven, 26-43.
- Gruben, R., 2012a. Kastelen: nieuw onderzoek, nieuwe inzichten? in: B. Aarts, e.a. (red.), *Ambitie in steen. Bijdragen tot de kastelenkunde in Nederland*, Wijk bij Duurstede, 145-164.
- Gruben, R., 2012b. De opgraving van de hoofdburcht van kasteel Bokhoven, in: R. van Genabeek, E. Nijhof, F. Schipper & J. Treling (red.), *Putten uit het Bossche verleden. Vriendenbundel voor Hans Janssen ter gelegenheid van zijn afscheid als stadsarcheoloog van 's-Hertogenbosch*, Alphen aan de Maas, 2012, 41-51.
- Gruben, R., Kamphuis, J. en Viersen, A., 2004. Viereckige Burgen in den nördlichen Niederlanden. Eine kritische Betrachtung, in: G. von Büren, H.H. Häffner & G.U. Grossmann, *Burgen und Schlösser in den Niederlanden und in Nordwestdeutschland*, (Forschungen zu Burgen und Schlössern, Bd. 8), München, 147-161.
- Gruben, R., A. Wielinga & M. Saan, 2008. *De Delftse colleges kastelenkunde van prof. dr. Jaap Renaud*, 's-Hertogenbosch.

- Gulick, F.W. van, 1960. *Nederlandse kastelen en landhuizen*, Den Haag.
- Gysseling, M., 1960. *Toponymisch woordenboek voor België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1225)*, Gent.
- Hackeng, R.A.W.J. 2006. *Het middeleeuwse grondbezit van het Sint-Servaaskapittel te Maastricht in de regio Maas-Rijn*, Maastricht.
- Hall, M.C. van. 1844. *Hendrick, graaf van Brederode. Mede-grondlegger der Nederlandsche vrijheid*, Amsterdam.
- Ham, W.A. van, 1985. Een gewest in opkomst: Bergen op Zoom en omgeving tot 1250, *Noordbrabants Historisch Jaarboek*, 2, 129-179.
- Handelingen 1844. *Handelingen van het provinciaal genootschap van kunsten en wetenschappen in Noord-Brabant*, Derde deel, eerste stuk, 's-Hertogenbosch.
- Hanson, J. 1998. *Decoding homes and houses*, Cambridge.
- Hartingsveldt, E. van, 1994. De bisschop en het zwaard. De geschiedenis van Lambertus van Maastricht, in: M. Mostert, R.E. Künzel & A. Demyttenaere (red.), *Middeleeuwse cultuur. Verscheidenheid, spanning en verandering*, Hilversum, 19-44.
- Hartog, E. den, 2005. *Dieren in en rond de kastelen Teylingen en Brederode*, Haarlem.
- Hartog, E. den, E.J. Bult, R.H.M. van Immerseel, & A. Coops (red.) 2005. *De archeologie van Teylingen en Brederode*, Kastelenstichting Holland en Zeeland, Jaarboek 2004.
- Haye, R. de la, (ed.) 2006. *Sint Servaas volgens Jocundus, Het Leven en de Wonderen van Sint Servaas door de priester Jocundus*, Maastricht.
- Hechberger, W., 2004. *Adel, Ministerialität und Ritterschaft im Mittelalter*, (Enzyklopädie Deutscher Geschichte Band 72) München.
- Hechberger, W., 2005. *Adel im fränkisch-deutschen Mittelalter. Zur Anatomie eines Forschungsproblems*, Ostfildern.
- Hechberger, W., 2006. Adel und Herrschaft: Überlegungen zu Voraussetzungen adliger Herrschaftsbildung im hohen Mittelalter, *Rheinische Vierteljahrsblätter*, 70, 55-76.
- Heesters, W. & C.S.M. Rademakers, 1994. *Sint-Michielsgestel. Een historische verkenningstocht*, Sint-Michielsgestel.
- Heine, H-W., 2010. Burg und Recht-Zum Burgenbaurecht im „Sachsenspiegel“, in: G. Ulrich Großmann & H. Ottomeyer (hrsg.), *Die Burg*, Dresden, 56-63.
- Heirbaut, D., 1997a. De procedure tot overdracht van onroerende goederen in het oud-Vlaamse recht: enkele feodale voorbeelden uit de dertiende eeuw, *Handelingen der maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent*, 51, 37-60.
- Heirbaut, D., 1997b. *Over heren, vazallen en graven. Het persoonlijk leenrecht in Vlaanderen ca. 1000-1305*, Brussel.
- Hemelrijck, M., van, 1950. *De Vlaamse krijgswetkunde*, Tielt.
- Hemptinne, Th. de, 1998. Vrouwengeschiedenis en geschiedenis van de Middeleeuwen. een terugblik en een verkenning, *Verslagen van het RUG-Centrum voor Genderstudies*, (7), 3-16.
- Henderikx, P. A., 1977. De oprichting van het hoogheemraadschap van de Alblasserwaard in 1277, *Holland. Regionaal Historisch Tijdschrift*, 9, 212-222.

- Henderikx, P. A., 1988. Waterbeheersing en afwatering in de Alblasserwaard tot de invoering van bemaling in de vijftiende eeuw, *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, CIII (103-4), 554-570.
- Henderikx, P. A., 2001. De ontginning van de veengebieden in de Rijn-Maasdelta, tiende tot dertiende eeuw, in: B. van Bavel, G. van Herwijnen & K. Verkerk (red.), *Land, water en bewoning. Waterstaats- en nederzettingsgeschiedenis in de Zeeuwse en Hollandse delta in de Middeleeuwen*, Hilversum, 21-37.
- Hendriks, J., 1981. Oud-Herlaer, *Het Brabants kasteel*, 4 (4), 3- 18.
- Hermans, T., 1997. Castellologie in het kort: Rossum Serie, *Castellogica*, III, 1, 223-226.
- Hermans, T., 2013. *Middeleeuwse woontorens in Nederland. De bouwhistorische benadering van een kasteelvorm*, (2 dln.) dissertatie Leiden.
- Hermans, T., E. Orsel & E. Van Soelen, 2005. Het slot Well of het huis van Malsen, *Bulletin KNOB*, 104 (4), 104-116.
- Herwaarden, J. van, 1978. *Opgelegde bedevaarten. Een studie over de praktijk van opleggen van bedevaarten (met name in de stedelijke rechtspraak) in de Nederlanden gedurende de late Middeleeuwen. (ca. 1300 – ca. 1550)*, Amsterdam.
- Herwaarden, J. van (e.a.) 1996. *Geschiedenis van Dordrecht tot 1572*, Dordrecht.
- Hillier, B. & J. Hanson, 1984. *The social logic of space*, Cambridge.
- Hoek, C., 1965. De woning van heer Dirk van Hodenpijl te Overschie en de geslachten Van Rodenrijs, Van Matenese, Uter Nesse, Van (der) Spangen, Van den Venne en Van (den) Dorp(e), *De Nederlandsche Leeuw*, 82, kolom 2-19, 32-58.
- Hoekstra, T., e.a. (red.) 2002. *Middachten, huis en heerlijkheid*, Utrecht.
- Hoekstra, T., e.a. (red.) 2003. *Amstenrade. Een adellijk woonhuis in Zuid-Limburg*, Utrecht.
- Hoekstra, T., e.a.(red.) 2005. *Fogelsangh. Een Groninger schat in een Friese state*, Utrecht.
- Hoekstra, T., e.a. (red.) 2007. *Zwijnsbergen. Herrezen uit de as*, Utrecht.
- Hoek, K. van der & J.N.A. Groenendijk, 2009. *Kadastrale atlas Gelderland 1832. Bommelerwaard*, Arnhem.
- Holden, B., 2008. *Lords of the Central Marches. English aristocracy and frontier society 1087-1265*, Oxford.
- Holleman, F.A., 1945. *Het octrooi tot testeeren naar Hollandsch leenrecht*, Zutphen.
- Hollestelle, J., 1976. *De steenbakkerij in de Nederlanden tot omstreeks 1560*, Arnhem.
- Holst, N. Von. 1997. *Der Deutsche Ritterorden und seine Bauten. Von Jerusalem bis Sevilla, von Thorn bis Narwa*, Wiesbaden.
- Hoppenbrouwers, P. C.M., 1985. Maagschap en vriendschap. Een beschouwing over de structuur en functies van verwantschapsbetrekkingen in het laat-middeleeuwse Holland, *Holland Regionaal historisch tijdschrift*, 17, 69-108.
- Hoppenbrouwers, P. C.M., 1992. *Een middeleeuwse samenleving. Het land van Heusden (ca. 1360- ca. 1515)*, 2 delen, Wageningen.
- Hoppenbrouwers, P.C.M., 2000. Inleiding. Elites en eliteonderzoek in Nederland, *Leidschrift*, 15, 5-13.
- Hoppenbrouwers, P.C.M., 2010a. Ridders en hun ruiters. Het krijgsbedrijf in Holland en Brabant gedurende de veertiende eeuw, in: M. Damen & L. Sicking (red.), *Bourgondië voorbij. De Nederlanden 1250-1650*, Hilversum, 327-349.

- Hoppenbrouwers, P.C.M., 2010b. Bloedwraak en vete in de late middeleeuwen, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 123-2, 158-177.
- Hoven van Genderen, A.J. van den, 2000. Een bisschop uit het zuiden. Gwijde van Avesnes tussen Utrecht en Holland, in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke & H. Sarfatij, H. (red.), *1299, één graaf, drie graafschappen. De vereniging van Holland, Zeeland en Henegouwen*, Hilversum, 77-92.
- Hughes, Q., 1991. Medieval firepower, *Fortress-The castles and fortifications Quarterly*, 8, 31-42 .
- Huijbers, A. 2010. Central places in the confluence area of the rivers Dieze, Dommel and Aa in the Roman period and the Middle Ages. A long term perspective, *Medieval and Modern Matters*, vol. 1. (2010), 197-268.
- Huiting, J.H., 1995. De economische basis van een kasteel. Een case-study. Den Ham in Vleuten, *Stichting Utrechtse Kastelen, Jaarbericht 1995*, 11-46.
- Hupperetz, W., 2005. De wooncultuur van het laatmiddeleeuwse kasteel in Limburg, in: W. Hupperetz, B. Olde Meierink & R. Rommes (red.), *Kastelen in Limburg. Burchten en landhuizen (1000-1800)*, Utrecht, 61-74.
- Hurk, A.W. van den, 1988. Betrekkingen tussen de Abdij van Berne en het Land van Kleef, 1134-1648, *Analecta Praemonstratensia*, 64, 19-44.
- Impey, E., 1994. Seigneurial Domestic Architecture in Normandy, 1050-1135, in: M. Jones & G. Meiron-Jones (eds.), *Manorial Domestic Buildings in England and Northern France*, London, 82-120.
- Ingen, K. van, 2003. De Appelenburg. Een adellijk huis op de grens van twee polders, in: C. De Bont, K. van Ingen & R. Hartman (red.), *Terugblik. 'De Betuwe op slot'. Over kastelen en adellijke huizen*, Jaarboek Stichting Tabula Batavorum, (4), Opheusden, 163-168.
- Jaarverslag van de Hoge Raad van Adel*, 2005, s.l. (ongepagineerd).
- Jacobs, B.C.M., 1986. *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629*, Assen/Maastricht.
- Jahn, R.G., & J.M. van Winter, 2003. De genealogie van de graven en hertogen van Gelre, in: J. Stinner & K-H. Tekath (red.), *Het hertogdom Gelre. Geschiedenis, kunst en cultuur tussen Maas, Rijn en IJssel*, Utrecht.
- Janse, H., 1965. *Bouwers en bouwen in het verleden, de bouwwereld tussen 1000 en 1650*, Zaltbommel.
- Janse, A., 1993. *Grenzen aan de macht. De Friese oorlog van de graven van Holland omstreeks 1400*, Den Haag.
- Janse, A., 1996. Adel en ridderschap in de tweede helft van de dertiende eeuw, in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke & H. Sarfatij (red.), *Wi Florens...De Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de dertiende eeuw*, Utrecht, 154-172.
- Janse, A., 2000. Vergane glorie? Een Hollands adelskroniekje in de Bourgondisch-Habsburgse periode, *Leidschrift*, jrg. 15, 14-35.
- Janse, A., 2001. *Ridderschap in Holland*, Hilversum.
- Janse, A., 2006a. Tourneyers and Spectators. The Shrovetide Tournament at The Hague, 1391, in: S. Gunn & A. Janse (eds.), *The Court as a Stage. England and the Low Countries in the later Middle Ages*, Woodbridge, 39-52.
- Janse, A., 2006b. De Nederlandse Beke opnieuw bekeken, *Jaarboek voor Middeleeuwse geschiedenis*. 2006, (9), 116-149.

- Janse, A., & Damen, M., 2008. Adel in meervoud. Methodologische beschouwingen over comparatief adelsonderzoek in de Bourgondische Nederlanden, *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 123-4, 517-540.
- Janse, A., & Gent, M.J., van, 2001. Van ridder tot baronnen, de Wassenaers in de Middeleeuwen (1200 - 1523), in: H.M. Brokken (ed.) 2001. *Heren van stand, Van Wassenaer 1200-2000, Achthonderd jaar Nederlandse adelsgeschiedenis*, Zoetermeer, 2-13.
- Jansen, H.P.H., 1955. *Landbouwpacht in Brabant in de veertiende en vijftiende eeuw*, Assen.
- Janssen, H.L., 1977. The castles of the bishop of Utrecht and their function in the political and administrative development of the bishopric, *Chateau Gaillard, Etudes de castellogie médiévale*, VIII, (Actes du colloque international tenu à Bad Muenstereifel (R.P.A.) 30 aout-4 septembre 1976.), Caen, 135-157.
- Janssen, H.L., 1988. The dating and typology of the earliest Siegburg stoneware in the Netherlands, in: D.R.M. Gaimster, M. Redknap & H-H. Wegner, (eds.), *Zur Keramik des Mittelalters und der beginnenden Neuzeit im Rheinland. Medieval and later pottery from the Rhineland and its markets*, (BAR International Series 440), Oxford, 311-333.
- Janssen, H.L., 1990. The archaeology of the medieval castle in the Netherlands. Results and prospect for future research, in: J.C. Besteman, e.a. (eds.), *Medieval Archaeology in the Netherlands. Studies presented to H.H. van Regteren Altena*, Assen / Maastricht, 219-264.
- Janssen, H.L., 1992. *Het kasteel centraal. Een integrale benadering van een materieel object*, (Oratie 1992), Utrecht.
- Janssen, H.L., 1993. Het bisschoppelijk kasteel Vreeland ca. 1258-ca. 1700, *Castellogica, verkenningen en mededelingen van de Nederlandse Kastelen Stichting*, III, 1993-1994, 31-72. (p. 49-72 gepubliceerd in 1994).
- Janssen, H.L., 1995. Van uithof tot stadshof. Een functionele analyse van de opgraving van de uithof van Postel te 's-Hertogenbosch, in: S. van de Perre (red.), *De stadshoven van de premonstratenzer abdijen in de Nederlanden. refuge, overslagplaats en stedelijke residentie*, Verslagen van de vijfde contactdag Abdij van Postel zaterdag 29 april 1995, Brussel, 27-46.
- Janssen, H.L., 1996. Tussen woning en versterking. Het kasteel in de Middeleeuwen, in: H.L. Janssen; J.M.M. Kylstra-Wielinga & B. Olde Meierink, *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*, Utrecht, 15-111.
- Janssen, H.L., 2000. Archeologisch onderzoek Poederoyen, *Bossche bladen, Cultuurhistorisch magazine over 's-Hertogenbosch*, (2), 2, 57-58.
- Janssen, H.L., 2001. De opgraving van het kasteel van Gemert in een archeologisch-historisch perspectief, in: A. Thelen (red.), *Het hooghuis te Gemert. Archeologisch en historisch onderzoek betreffende het middeleeuwse kasteel van de heren Van Gemert*, Gemert, 123-132.
- Janssen, H.L., 2007. 's-Hertogenbosch, een *novum oppidum* in de Meierij ca. 1200-1350. De stadsarcheologie als bron voor de kennis van groei en stagnatie van middeleeuwse steden, *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, (10), 95-140.
- Janssen, H.L., 2008. Medieval castle research in the Netherlands, *Château Gaillard, Etudes de Castellogie médiévale*, XXIII, *Bilan des recherches en castellologie*, (Actes du colloque international de Houffalize (Belgique) 4-10 septembre 2006), Caen, 237-251.

- Janssen, H.L., 2011. De infrastructuur van de stedelijke ruimte in 's-Hertogenbosch rond 1300, in: H.L. Janssen & J.R. Treling (red.), *Van penningen en groten. De schatvondst Achter het Verguld Harnas in 's-Hertogenbosch*, Utrecht, 13-43.
- Janssen, H.L. & W. Hupperetz, 2005. De bouwkundige ontwikkeling van middeleeuwse kastelen in Limburg, in: W. Hupperetz, B. Olde Meierink & R. Rommes (red.), *Kastelen in Limburg. Burchten en Landhuizen (1000-1800)*, Utrecht, 43-60.
- Janssen, H.L. & W. Landewé, 2009. Inleiding en verantwoording, in: H.L. Janssen & W. Landewé (red.), *Middeleeuwse Kastelen in veelvoud. Nieuwe studies over oud erfgoed*, Wijk bij Duurstede, 7-11.
- Janssen, H.L. & P.A.M. Zoetbrood, 1983. De uithof en het refugiehuis van de abdij van Postel, in: H.L. Janssen, H.L. (red.), *Van Bos tot stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch*, 's-Hertogenbosch, 74-88.
- Janssen, W., 1976. Burg und Territorium am Niederrhein im späten Mittelalter, in: H. Patze (hrsg.), *Die Burgen im deutschen Sprachraum. Ihre rechts- und verfassungsgeschichtliche Bedeutung*, I, Sigmaringen, 283-324.
- Janssen, W., 2001a. De geschiedenis van Gelre tot het Tractaat van Venlo in 1543, in: J. Stinner & K-H. Tekath, *Gelre-Geldern-Gelderland. Geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelre*, Geldern, 13-28.
- Jappe-Alberts, W., 1966. *Geschiedenis van Gelderland. Van de vroegste tijden tot het einde der Middeleeuwen*, 's-Gravenhage.
- Jappe-Alberts, W., 1984. *De graven en hertogen van Gelre op reis. (13de – 15de eeuw)*, Utrecht.
- Jas, J., e.a. (eds.) 2013. *Kastelen in Gelderland*, Utrecht.
- Jas, J., 2013. Appelenburg, in: J. Jas, e.a. (eds.) 2013. *Kastelen in Gelderland*, Utrecht, 348.
- Johrendt, J., 1971. 'Milites' und 'Militia' im 11. Jahrhundert. *Untersuchung zur Frühgeschichte des Rittertums in Frankreich und Deutschland*, Erlangen-Nürnberg.
- Jonckbloet, W.J.A., 1854. *Geschiedenis der middennederlandsche dichtkunst, derde deel, eerste stuk*, Kampen.
- Jong, M. de, 1993. Familie, huwelijk en liefde in de Late Middeleeuwen, 1000-1500, in: T. Zwaan (red.), *Familie, huwelijk en gezin in West-Europa*, Amsterdam / Heerlen, 73-106.
- Jonghe, J.C. de, 1817. *Verhandeling over den oorsprong der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten, Ontleend uit echte, meest Onbekende Gedenkstukken*, Leiden.
- Kaay, D. van der, e.a. 2007. *Onderzoek kasteel Gameren. Onderzoek AWN 15*, Rossum.
- Kalkwiek, K.A., 1976. *De hertog en zijn burchten, kastelen in de Gelderse geschiedenis tot 1543*, Zaltbommel.
- Kamphuis, J. 1985. *Kasteel Nederhemert*, Delft.
- Kamphuis, J. & T. Hermans, 1995. Huis Doorn, in: B. Olde Meierink, e.a. (red.), *Kastelen en riddershofsteden in Utrecht*, Utrecht, 163-169.
- Kan, F.J.W., van, 1988. *Sleutels tot de macht. De ontwikkeling van het Leidse patriciaat tot 1420*, Hilversum.
- Kappelhof, A.C.M., 1995a. Vught in de Middeleeuwen (900-1300). Het raadsel van de twee kerken, in: J. van den Eijnde (red.), *Vught vanouds, Vught*, 7-32.
- Kappelhof, A.C.M., 1995b. Bespreking van van *Naissance d'une région. Aux origines de la Mairie de Bois-le-Duc. Recherches sur le Brabant septentrional aux 12e et 13e siècles*, door W. Steurs. (z.pl. 1993), *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, (110-1), 83-85.

- Kappelhof, A.C.M., 2015. *Vught in de Middeleeuwen (900-1300). Het raadsel van de twee kerken*, derde herziene uitgave, <https://www.academia.edu/>
- Kaufmann, J.E., & H.W. Kaufmann, 2001. *The medieval Fortress. Castles, Forts and Walled Cities of the Middle Ages*, (Illustrated by R.M. Jurga), New York.
- Kemp, A. 1656. *Leven der Doorluchtige Heeren van Arkel, ende Jaar-beschrijving der Stad Gorinchem, Heerlijkeyd, ende Lande van Arkel, onder desselfs Heeren, ook onder de Graven van Holland, tot den Jare 1500*, Gorinchem.
- Kennedy, H., 2001. *Crusader castles*, (Reprint 1994) Cambridge.
- Kerremans, C., 1949. *Etude sur les circonscriptions judiciaires & administratives du Brabant & les officiers placés a leur tête par les ducs*, Brussel.
- Keijzer, B. de, & H.J. Vermeulen, 2008. Het adellijk geslacht Van Batenburg, *De Nederlandsche Leeuw*, 125, 29-42.
- Klapwijk, P.J., 1982. "Naar het leven geteekent..." Topografische tekenaars in Noord-Brabant in de achttiende eeuw, in: Boven, M.M.A. & P.J. Klapwijk (red.), *Kastelen in Brabant. Van burcht tot landhuis*, 's-Hertogenbosch, 28-40.
- Klaveren, H.W. van, 2005. *De Weitjes II te Brakel, een Archeologische Begeleiding en Aanvullend Archeologisch Onderzoek*, Dordrecht.
- Klaversma, T., 1977- 1978. De heren van Vught en Oirschot in de 12de en 13de eeuw, *Campinia* 7, 43-45, 90-92, 131-133, 178-180.
- Klaversma, T., 1985. De Hornes 1296-1345, *Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg*, 121, 7-68.
- Kloek, Th. (met medewerking van J.W. Niemeier), 1990. *De kasteeltekeningen van Roelant Roghman, II*, Alphen aan de Rijn.
- Knuijt, M., 2013. Ammersoyen, in: J. Jas, e.a. (eds.), *Kastelen in Gelderland*, Utrecht, 314-318.
- Koch, E.M.F., 1994. *De kloosterpoort als sluitpost? Adellijke vrouwen langs Maas en Rijn tussen huwelijk en convent. 1200-1600*, Leeuwarden / Mechelen.
- Kok, J., 1786. *Vaderlandsch woordenboek*, deel III, Amsterdam.
- Kok, J., 1790. *Vaderlandsch woordenboek*, deel XXIII, Amsterdam.
- Kort, J.C., 2001. De leenregisters, in: G.A.M. van Syngel (red.), *Broncommentaren 4, Bronnen betreffende de registratie van onroerend goed in de Middeleeuwen en Ancien Régime*, Den Haag.
- Korteweg, K.N., 1948. *Rechtsbronnen van Woudrichem en het Land van Altena*, [Tweede stuk] Utrecht.
- Kruppa, N., 2005. Südsächsische Adelsgeschlechter, Ein Überblick von Frühmittelalter bis in das 13. Jahrhundert, *Concilium medii aevi* 8, 145-168.
- Kuijjer, Th.J., 2000. *'s-Hertogenbosch stad in het hertogdom Brabant, ca. 1185-1629*, Zwolle.
- Kuijl, E.E.A. van der, (red.) 2005. *Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen, Huys Herlaar te Tienhoven*, Synthesgra Archeologie, Dordrecht.
- Kuyper, J., 1865-1870. *Gemeente Atlas van Nederland*, Leeuwarden.
- Kuyper, P., 1959. Varsseveld, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, LVIII, 1-113.
- Kuys, J., 1979. Dagelijkse heerlijkheden in de Bommeler- en Tielerwaard tot omstreeks het midden van de zeventiende eeuw, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, LXX, 1-35.
- Kuys, J., 1980. De Herlaars. Van Brabantse tot Gelderse adel, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 93, 377-390.

- Kuys, J., 2004. *Kerkelijke organisatie in het middeleeuwse bisdom Utrecht*, Nijmegen.
- Kuys, J.A.E., 1985. Bespreking van *Geschichte der Grafen Von Are bis zur Hochstadenschen Schenkung (1246)*, door U. Bader. (Bonn, 1979) *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, (100-2), 267-269.
- Kuys, J.A.E., 1986. De heerlijkheid Ammersoyen en zijn heren in de Middeleeuwen, in: D.J.G. Buurman (red.), *Ammersoyen. Bijdragen tot de geschiedenis van het kasteel, de heerlijkheid en de heren van Ammersoyen*, Zutphen, 119-135.
- Kuys, J.A.E., 1987. *De ambtman in het kwartier van Nijmegen (ca. 1250-1543)*, Nijmegen.
- Kuys, J.A.E., 2001. Centraal en regionaal bestuur van graafschap en hertogdom Gelre tot 1543, in: J. Stinner & K-H. Tekath, *Gelre-Geldern-Gelderland. Geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelre*, Geldern, 147-156.
- Leenders, K., 1977. Het oudste leenboek van Brabant, *Brabants Heem*, 29, 10-13.
- Leenders, K.A.H.W., 1996. *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzetings-geschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-Demergebied (400-1350). Een poging tot synthese*, Zutphen.
- Lehnart, U., 1988. Teilnehmer der Schlacht bei Worringen, in: W. Janssen & H. Stehkämper (hrsg.), *Der tag bei Worringen. 5 juni 1288*, Düsseldorf, 135-186.
- Lenep, J. van & W.J. Hofdijk 1854a. *Merkwaardige kasteelen in Nederland*, I, Amsterdam.
- Lenep, J. van & W.J. Hofdijk 1854b. *Merkwaardige kasteelen in Nederland*, II, Amsterdam.
- Le Roy, J., 1709. *Prospectus castellorum et praetoriorum procerum & nobilium Brabantiae, coenobiorumque celebriorum*, Antwerpen.
- Liddiard, R., 2005. *Castles in context. Power, Symbolism and Landscape, 1066 to 1500*, Oxford.
- Lieven, J., 2014. Fuerunt...duo nobiles, germani fratres...Methodisches zur Frühgeschichte der Grafen von Kleve und Geldern, in: J. Lieven, B.Thissen & R. Wientjes (hrsg), *Verortete Herrschaft. Königspfalzen, Adelsburgen und Herrschaftsbildung in Niederlothringen während des frühen und hohen Mittelalters*, Bielefeld, 289-310.
- Lijten, J., 1988. Rogier van Leefdaal koopt Oirschot en Hilvarenbeek, *Campina*, 18, 111-138.
- Linden, H. van der, 1955. *De Cope. Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse Laagvlakte*, Assen.
- Linden, H. van der, 1982. Het platteland in het Noordwesten met nadruk op de occupatie circa 1000-1300, in: D.P. Blok, e.a. (red.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, Deel 2, Middeleeuwen, Haarlem, 48-82.
- Linden, H. van der, 1988. De Nederlandse waterhuishouding en waterstaatsorganisatie tot aan de moderne tijd, *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 103-4, 534-553.
- Linden, M.P. van der, 1975. *De burggraven van Montfoort; in de geschiedenis van het Sticht Utrecht en het graafschap Holland (1260-1490)*, Assen.
- Löffler E.P., 2005. Kastelen en landhuizen in de Nederlandse kunst, in: E. den Hartog e.a. (red.), *De ruïnes van Teylingen en Brederode verbeeld*, Kastelenstichting Holland en Zeeland Jaarboek 2005, 7-48.
- Lucas, H.S., 1929. *The low countries and the hundred years war, 1326-1347*, Michigan.
- Lulofs, M., 1987. Die van Brero heeft men eens gesien. De Brederode-kroniek van Jan van Leyden, in: B. Ebels-Hoving, Santing, C.G., Tilmans & C.P.H.M. (red.), *Genoechlicke ende lustige historien. Laatmiddeleeuwse geschiedschrijving in Nederland*, Hilversum, 79-100.

- Maassen, H.A.J., 1994. *Tussen commercieel en sociaal krediet. De ontwikkeling van de Bank van Lening in Nederland van Lombard tot Gemeentelijke Kredietbank 1260-1940*, Hilversum.
- Maris, A.J., 1954. *Van voogdij tot maarschalksambt. Bijdrage tot de geschiedenis der Utrechts-bisschoppelijke staatsinstellingen, voornamelijk in het Nedersticht*, Utrecht.
- Mann, M., 1986. *The sources of social power, volume 1, A history of power from the beginning to A.D. 1760*, Cambridge.
- Martens, P.J.M., 1992. *De zalmvisser van de Biesbosch. Een onderzoek naar de visserij op het Bergse Veld 1421-1869*, (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland. 93), Tilburg.
- Matthaeus, A., 1738. *Veteris aevi analecta seu vetera aliquot monumenta quae hactenus nondum visa*, 2e druk, Den Haag.
- Matthey, I., 2002. *Vincken moeten vincken lokken, vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland*, Hilversum.
- Maurer, H.M., 1969. Die Entstehung der hochmittelalterlichen Adelsburg in Südwestdeutschland, *Zeitschrift für Geschichte des Oberrheins*, 117, 295-332.
- McLean, P.D., 2007. *The art of the network. Strategic interaction and patronage in renaissance Florence*, Durham and London.
- Meirion-Jones, G., Jones, M & J.R. Pilcher, 1994. The seigneurial domestic buildings of Brittany, 1000-1700, in: M. Jones & G. Meirion-Jones (eds.), *Manorial Domestic Buildings in England and Northern France*, London, 158-191.
- Meisen, A., 2003. *Brabant, Limburg und die Übermaasländer-Eine Studie territorialen Finanzgeschichte bis zum Ende des 14. Jahrhunderts*, Aken, (<http://info-deposit.d-nb.de>).
- Mekking, A. & L. Helten 2007. Bouwheer, bouwmeester en bouwpraktijk, in: K. Bosma, A. Mekking, K. Ottenheim & A. van der Woude (red.), *Bouwen in Nederland 600-2000*, Zwolle, 122-131.
- Melchers, R., 2014. *De Beaufort. Geschiedenis van een aanzienlijke familie van 1613 tot 1876*, Hilversum.
- Melssen, J.Th.M., 1981. Iets over de Halve Heerlijkheden Oirschot en Hilvarenbeek, in: B. Duijvestijn, M. Hendriks & J. Scheirs (red.), *Hildewaren Beke*, Hilvarenbeek, 15-18.
- Mesqui, J., 1993. *Châteaux et enceintes de la France médiévale. De la défense à la résidence*, Bd.1, Les origines de la défense, Paris.
- Mesqui, J., 1997. *Châteaux forts et fortifications en France*, Paris / Flammarion.
- Moes, J., 2012. *Onder aristocraten. Over hegemonie, welstand en aanzien van adel, patriciaat en andere notabelen in Nederland, 1848-1914*, Hilversum.
- Mol, E., 2012. *Hidden complexities of the frankish castle. Social aspects of space in the configurational architecture of frankish castles in the Holy Land, 1099-1291*, Leiden.
- Mol, J.A., 2012. Om riddereer of zielenheil? De Pruisenreizen van de Noord-Nederlandse adel in de veertiende eeuw, *Leidschrift Historisch Tijdschrift*, 27-3, 113-128.
- Moolenbroek, J. van, 2016. *Nederlandse kruisvaarders naar Damiate aan de Nijl. Acht eeuwen geschiedenis en fantasie in woord en beeld*, Hilversum.
- Mooren, J.R. & Kalisvaart, C.C., 2016. *Sint-Michielsgestel plangebied Oud-Herlaer. Bouwhistorische opname en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)*, BAAC, 's-Hertogenbosch
- Moorman van Kappen, O., 1986. Proeven van locale wetgeving door de heren van Ammersoyen in de 15de en 16de eeuw: de Ammersoyense landbrieven van 1471 en 1548, in: D.J.G. Buurman (red.), *Ammersoyen*.

- Bijdragen tot de geschiedenis van het kasteel, de heerlijkheid en de heren van Ammersoyen*, Zutphen, 137-159.
- Mostert, M., (red.) 1995. *Communicatie in de Middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur*, Hilversum.
- Neubecker, O., 1988. *Heraldiek. Bronnen, symbolen en betekenis*, (oorspronkelijke titel. Heraldry, Sources, symbols and meaning.), Alphen aan den Rijn.
- Niermeyer, J.F., 1977. De wording van onze volkshuishouding. Hoofddijnen uit de economische geschiedenis der Noordelijke Nederlanden in de Middeleeuwen, in: A.M. Geurts & F.A.M. Messing, *Economische Ontwikkeling en Sociale Emancipatie. 18 opstellen over economische en sociale geschiedenis in twee delen*, Deel 1, Den Haag, 10-79.
- Nierse, L., 2003. *Breda, stad van borderlords en baronnen*, Raamsdonksveer.
- Nieus, J-F., 2005. *Un pouvoir comtal entre Flandre et France, Saint-Pol, 1000-1300*, Bruxelles.
- Nijsten, G., 1992. *Het hof van Gelre. Cultuur ten tijde van de hertogen uit het Gulikse en Egmondse huis. (1371-1473)*, Kampen.
- Nikolay, W., 1985. *Die Ausbildung der ständischen Verfassung in Geldern und Brabant während des 13. und 14. Jahrhunderts*, Bonn.
- Noordam, Ch., 1995. Ter Heul, in: B. Olde Meierink, e.a. (red.), *Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht*, Utrecht, 249-250.
- Noordzij, A., 2009. *Gelre. Dynastie, land en identiteit in de late middeleeuwen*, Hilversum.
- Noordzij, A., 2010. Tussen publiek en privaat, partijstrijd in Gelre in de veertiende eeuw, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 123-2, 227-239.
- Noordzij, A., 2014a. Territory, Lordship, and the Proliferation of Violence in Fourteenth-Century Guelders', *The Medieval Low Countries. An annual review*, 1, 61-93.
- Noordzij, A., 2014b. Personen, grenzen en politieke eenheden in de veertiende eeuw, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 127-4, 579-602.
- Obreen, H., 1936. Heer Simon van Benthem heeren Willemszoon en zijne nakomelingen, *De Nederlandsche Leeuw*, 54, kolom 389-404.
- Oediger, F. W., 1960. Steinfeld. Zur Gründung des ersten Klosters und zur Verwandtschaft der Grafen von Are und Limburg, *Aus Geschichte und Landeskunde. Festschrift für Franz Steinbach*, Bonn, 37-49.
- Oirschot, A. van, 1981. *Middeleeuwse kastelen van Noord-Brabant. Hun bewoners en bewogen geschiedenis*, Rijswijk.
- Olde Meierink, B., 1996. Conflict tussen oud en nieuw. De zeventiende eeuw, in: H.L. Janssen, J.M.M. Kylstra-Wielinga & B. Olde Meierink, *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*, Utrecht, 142-170.
- Orsel, E., 2012. Kasteel Ammersoyen ouder dan gedacht?, in: B. Aarts, e.a. (red.), *Ambitie in steen. Bijdragen tot de kastelenkunde in Nederland*, Wijk bij Duurstede, 165-179.
- Otten, A., 1987. *De vestiging van de Duitse Orde in Gemert, 1200-1500*, Gemert.
- Ottenheym, K.A., 1989. Oorlog rondom kastelen, in: A.J. Brand (red.), *Oorlog in de Middeleeuwen*, Hilversum, 71-88.

- Oudenhoven, J. van, 1743. *Beschryvinge der stadt Heusden, Waar in het Begin, Aanwasch, en Tegenwoordige Staat dier Stadt verhaalt worden: Als mede Veelderhande Gedenkwaardige Geschiedenissen, Oorlogen, Watervloeden, Wyze van Regeeringe, Hantvesten, etc*, Amsterdam.
- Palmboom, E.N., 1995. *Het kapittel van Sint Jan te Utrecht. Een onderzoek naar verwerving, beheer en administratie van het oudste goederenbezit (elfde-veertiende eeuw)*, Amsterdam.
- Paravicini, W., 1989. *Die Preussenreisen des europäischen Adels*, Teil 1, Sigmaringen.
- Patze, H., 1976. Rechts- und verfassungsgeschichtliche Bedeutung der Burgen in Niedersachsen, in: H. Patze (hrsg.), *Die Burgen im deutschen Sprachraum. Ihre rechts- und verfassungsgeschichtliche Bedeutung*, I, Sigmaringen, 515-564.
- Peeters, M.G., 1867. Geschiedkundige beschrijving der gemeente Echt, in vroeger en latere tijden, *Publications de la société historique et archéologique dans le duche de Limbourg*, 4, 52-144.
- Peeters, R., 1981. De heerlijkheid Hilvarenbeek c.a., en het heerlijkheidsarchief, in: B. Duijvestein, M. Hendriks & J. Scheirs (red.), *Hildewaren Beke*, Hilvarenbeek, 19-34.
- Pekelder, J., (red.) 2010. Redactioneel, Het recht in eigen hand : bloedwraak, vete en partijstrijd in de late middeleeuwen, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 123-2, 156-157.
- Peters, C., 1992. De grote Ruwenberg, *Het Brabants kasteel*, 14 (1/2), 3-47.
- Pijnacker-Hordijk, C. 1902. De castellani van Utrecht, hoofdzakelijk in de 12de eeuw, *Bijdragen voor Vaderlandsche geschiedenis en Oudheidkunde*, 4de reeks, dl 2, 12-21.
- Piper, O., 1912. *Burgenkunde. Bauwesen und Geschichte der Burgen zunächst innerhalb des Deutschen Sprachgebietes*, (Reprint 1994) München.
- Pons, L.J., 2006. De oorspronkelijke verkaveling van boerderijen en hoeven in de rivieroever- en veenontginningen van de Hoge Heerlijkheid Herlaer, *Nieuwsblad van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven*, 17 (4), (extra uitgave), 1-43.
- Powell, J.M., 1986. *Anatomy of a crusade 1213-1221*, (1994 reprint) Philadelphia.
- Power, D., 2004. *The Norman Frontier in the Twelfth and Early Thirteenth Centuries*, Cambridge.
- Pounds, N.J.G., 1994. *The medieval castle in England and Wales. A social and political history*, Cambridge.
- Raadt, J. Th. de, 1898. *Sceaux armories des Pays-Bas et des pays avoisinants, (Belgique-Royaume des Pays-Bas-Luxembourg-Allemagne-France). Recueil historique et héraldique*, Tome I, Bruxelles.
- Radier, H., 1881. *De voogdij in het Noorden en Noord-Oosten van ons land gedurende de Middeleeuwen*, Amsterdam.
- Ramaer, J.C., 1899. *Geographische geschiedenis van Holland bezuiden de Lek en de Nieuwe Maas in de Middeleeuwen*, Amsterdam.
- Reijen. P. E. van, 1976. *Middeleeuwse kastelen in Nederland*, Bussum. (Derde herziene druk).
- Renaud, J.G.N. 1944. Het huis te Balgoy, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, XLVII, 21-40.
- Renaud, J.G.N. 1958. Kastelen in het rivierengebied, *KNOB*, 11, 115-127.
- Renaud, J.G.N., e.a., 1983. *Het kasteel Voorst. Macht en val van een Overijsselse burcht circa 1280-1362 naar aanleiding van een opgraving*, (Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis. Werken nr. 36), Zwolle.
- Renaud, J.G.N., 1987. Bokhoven's kasteel. Een onverwachte ontdekking, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, 86, 42- 43.

- Renaud, J.G.N., 1988. Bespreking van *Ammersoyen*, door Buurman, D.J.G. (red.) (Zutphen, 1986) in *KNOB Bulletin*, (87), 1988-1, 23-24.
- Renaud, J.G.N., B. Olde Meierink, F. Vogelzang en O. Vervaart, 1995. Kastelen in de Stichtse middeleeuwse politiek, in: B. Olde Meierink, e.a. (red.), *Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht*, Utrecht, 11-23.
- Renes, H., 2005. De stad in het landschap, in: R. Rutte & H. van Engen (red.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, Hilversum, 15-46.
- Reynolds, S., 1996. *Fiefs and Vassals. The Medieval Evidence Reinterpreted*, Oxford.
- Riemsdijk, Th. van, 1908. *De tresorie en kanselarij van de graven van Holland en Zeeland uit het Henegouwsche en Beyersche huis*, 's-Gravenhage.
- Rink, E.D., 1836. *Beschrijving der stad Tiel*, Tiel.
- Rietstap, J.B. (red.), 1874. Heraldieke bibliotheek, *Tijdschrift voor wapen-, geslacht-, zegel- en penningkunde*, III, 's-Gravenhage.
- Rietstap, J.B., & Pama, C. (ed.), 1943. *Handboek der wapenkunde*, Leiden.
- Robidé van de Aa, C.P.E., 1846. Ammerzoden, in: C.P.E. Robidé van de Aa, *Oud-Nederland in de uit vroegere dagen, overgeblevene burgen en kastelen geschetst en afgebeeld door Mr. C.P.E. Robidé van der Aa*, Nijmegen.
- Roes, J.S.L.A.W.B., 2006. *Het naaste bloed erfde het goed. De positie van de langstlevende echtgenoot in het Nederlandse erfrecht bij versterf – Deel 1. de periode van het 'oud-vaderlandse' recht (tot 1809)*, Nijmegen.
- Romein, J., 1932. *Geschiedenis van de Noord-Nederlandsche geschiedschrijving in de Middeleeuwen. Bijdrage tot de beschavingsgeschiedenis*, Haarlem.
- Ronnes, H. & K. Bijsterveld, 2007. Een manifestatie van status en ambitie, in: L. Wevers, e.a., *Zwijnsbergen, herrezen uit de as*, Utrecht, 41-59.
- Roosenboom, H., 2001. Heren en vrouwen in het Helmondse kasteel, in: N. Arts, N.H. Roosenboom & L. van Zalingen-Spooren, *De kastelen van Helmond. Een machtscentrum aan de rand van de Peel*, Utrecht, 117-156.
- Rösener, W., 1983. Grundherrschaften des Hochadels in Südwestdeutschland im Spätmittelalter, in: H. Patze (Hrsg.), *Die Grundherrschaft im Späten Mittelalter*, II, Sigmaringen, 87-110.
- Rösener, W., 1993. Strukturformen der adeligen Grundherrschaft in der Karolingerzeit, in: W. Rösener (hrsg.), *Strukturen der Grundherrschaft im frühen Mittelalter*, Göttingen, 126-180.
- Rutgers, C.A., 1970. *Jan van Arkel, Bisschop van Utrecht*, Groningen.
- Rutte, R., 2005. Stadslandschappen. Een overzicht van de stadswording in Nederland van de elfde tot de vijftiende eeuw, in: R. Rutte & H. van Engen (red.), *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, Hilversum, 143-170.
- Sasse van Ysselt, A. van, 1900. De Ruwenbergen, *Taxandria. Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde*, 7, 8-15.
- Sasse van Ysselt, A.F.O. van, 1921. *Afbeeldingen van kerken, kasteelen en andere gebouwen in oostelijk noordbrabant door H. Spilman*, (2e stuk) 's-Hertogenbosch.
- Sasse van Ysselt, A. van, 1922. Zegenwerp, *Taxandria. Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde*, 29, 81-92.

- Schakel, M.W., 1955. *Geschiedenis van de Hoge en Vrije heerlijkheden van Noordeloos en Overslingeland*, Gorinchem.
- Schakel, M.W., 1986. *25 eeuwen Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden*, (4de druk) Hoornaar.
- Schiffer, P., 1988. *Die Grafen von Geldern im Hochmittelalter. (1085-1229) Ein Beitrag zur Geschichte des unteren Rheingebietes*, Geldern.
- Schijndel, B.A. van, 1977. Een tak van Amerzoyen-Amelrooy, *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West Brabant en de Bommelerwaard*, 1 (2), 49-52.
- Schijndel, B.A. van, 1978. Een tweede tak van Amerzoyen-Amelrooy, *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en west Brabant en de Bommelerwaard*, 2 (1), 49-52.
- Schijndel, B.W. van, 1964. De heren van Onsenoort, met aantekeningen betreffende de heren van Nieuwkuyk, *Met gansen trou*, 14, 82-87.
- Schmidt, C., 1986. *Om de eer van de familie, Het geslacht Teding van Berkhout 1500-1950, een sociologische benadering*, Amsterdam.
- Schmidt, C., 1987. Een lengteprofiel van het Hollandse patriciaat. Het geslacht Teding van Berkhout 1500-1950, in: J. Aalbers & M. Prak (red.), *De bloem der Natie. Adel en patriciaat in de Noordelijke Nederlanden*, Meppel, 129-140.
- Schmitt, S., 2009. Symbole der macht? Beobachtungen zum Burgenbau von Ministerialen im Hochmittelalter, in: Clemens, L & S. Schmitt (hrsg.), *Zur Social- und Kulturgeschichte der mittelalterlichen Burg, Archäologie und Geschichte*, Trier, 59-70.
- Schotel, G.D.J., 1844. Ammerzode, in: I.A. Nijhoff, *Nijhoff's Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*, IV, Arnhem, 123-156.
- Schotel, G.D.J., 1851. *De abdij van Rijsburg*, 's-Hertogenbosch.
- Schotel, G.D.J., 1856. *Bijdrage tot de geschiedenis der kerkelijke en wereldlijke kleding*, 's-Gravenhage.
- Schubert, E., 1998. Der rätselhafte Begriff "Land" im späten Mittelalter und der frühen Neuzeit, *Concilium medii aevi*, 1, 15-27.
- Schulze, H.K., 2004. *Grundstrukturen der Verfassung im Mittelalter, Band 1. Stammesverband, Gefolgschaft, Lehnswesen, Grundherrschaft*, (aktualisierte Auflage), Stuttgart.
- Schutjes, L.H.C., 1870a. *Geschiedenis van Bokhoven, Cromvoirt, Empel, Engelen, Orthen, St-Michielsgestel*.
- Schutjes, L.H.C., 1870b. *Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch*, I, St-Michielsgestel.
- Schuyf, J., 1981. Beyond the castle. moated sites in the Netherlands, in: T.J. Hoekstra, H.L. Janssen & I.W.L. Moerman (red.), *Liber Castellorum. 40 variaties op het thema kasteel*, Zutphen, 144-153.
- Schuyf, J., 1983. Moated sites in Brabant (Netherlands), *Chateau Gaillard. Etudes de Castellologie médiévale XI*, (Actes du colloque international tenu à Karrebaeksmunde (Danemark) 30 Aout-4 Septembre 1982.), Caen. 257-267.
- Schwennicke, D., 1980. *Europäische Stammtafeln, Neue Folge, Band VIII West-, mittel- und nordeuropäische Familien*, Frankfurt am Main.
- Schwennicke, D., 1998. *Europäische Stammtafeln, Neue Folge, Band XVIII, Zwischen Maas und Rhein*, Frankfurt am Main.
- Sierksma, K., 1960. *De gemeentewapens van Nederland*, Utrecht.

- Slingerland, M., 1986. Wie zal dat betalen? De financiering van Floris' machtspolitiek, in: E.H.P. Cordfunke, e.a. (red.), *Handel en wandel in de dertiende eeuw*, Amsterdam, 59-71.
- Slon, M., 2005. Mittelalterliche Neustadtgründungen als wirtschaftliche Investition. Das Beispiel Göttingen, *Concilium medii aevi*, 8, 127-144.
- Sloots, Th.L., 1962. *Het huis van Herlaer*, Sint-Michielsgestel.
- Smit, J.G., 1995. *Vorst en onderdaan. Studies over Holland en Zeeland in de late Middeleeuwen*, Miscellanea Neerlandica, XII, Leuven.
- Smit, H., 2007. 1345-1357. Gravin Margaretha van Henegouwen en haar zoon Willem (V), verbeider en graaf, in: J.A.M.Y. Bos-Rops, J.G. Smit & E.T. van der Vlist, *Holland bestuurd. Teksten over het bestuur van het graafschap Holland in het tijdvak 1299-1567*, Den Haag, 37-41.
- Smulders, F., 1952. Esch en Echternach en St-Michielsgestel, II, *Brabants Heem*, 4, 29-31.
- Somers, A., 2007. Voornaamgeving in het graafschap Vlaanderen in de twaalfde eeuw. Bevindingen van een ontmoeting tussen onomastiek en sociale geschiedenis, *Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis*, (10), 47-94.
- Spaen, W.A. van, 1801-1805. *Oordeelkundige inleiding tot de historie van Gelderland*, 4 dln., Utrecht.
- Spaen, W.A. van, 1814. *Historie van Gelderland*, Utrecht.
- Spierings, M., 1975. De watermolens van Herlaar, *Brabants Heem*, 27, 12-27.
- Spierings, M., 1976a. Oud-Herlaar, het kasteel, de leenhof, de heren, en de heerlijkheid, I, *Brabants Heem*, 28, 85-101.
- Spierings, M., 1976b. Oud-Herlaar, het kasteel, de leenhof, de heren, en de heerlijkheid, II, *Brabants Heem*, 28, 135-140.
- Spierings, M., 1977a. Oud-Herlaar. Het kasteel, de leenhof, de heren en de heerlijkheid, III, *Brabants Heem*, 29, 105-113.
- Spierings, M., 1977b. Heer Willem van den Bosch, ridder, *De Kleine Meijerij*, (28-2), 17-22.
- Spierings, M., 1978. Heer Willem van den Bosch, ridder, *Boschboombladeren*, (22), 34-37.
- Spierings, M., 1979. De konijnen-warande van Herlaar, *Brabants Heem*, 31, 12-16.
- Steane, J., 1985. *The archaeology of medieval England and Wales*, Oxon.
- Steehouwer, K., 2000. Achter het pleisterwerk der geschiedenis, in: G. van Tussenbroek (red.), *Bouwhistorie in Nederland. Kennis en bescherming van gebouwen*, Utrecht, 8-27.
- Steensel, A. van, 2010. *Edelen in Zeeland. Macht, rijkdom en status in een laatmiddeleeuwse samenleving*, Hilversum.
- Steensel, A. van., 2012. Op naar revisie en synthese. Recente trends in het onderzoek naar de adel in de middeleeuwse Nederlanden, *Virtus jaarboek voor adelsgeschiedenis*, 19, 9-38.
- Stenvert, R & G. van Tussenbroek (red.) 2009. *Inleiding in de bouwhistorie. Opmeten en onderzoeken van oude gebouwen*, Utrecht.
- Steurs, W., 1977. Un domaine de Toxandrie pendant le haut moyen âge. Empel en Brabant septentrional, *Centenaire du séminaire d'histoire médiévale de l'université libre de Bruxelles 1879-1976*, Bruxelles, 59-105.
- Steurs, W., 1993. *Naissance d'une région. Aux origines de la Mairie de Bois-Le-Duc. Recherches sur le Brabant septentrional aux 12e et 13e siècles*, Gembloux.

- Steurs, W., 2004. Van het graafschap Leuven naar het hertogdom Brabant. De verovering en de opbouw van een vorstendom, in: R. van Uytven, e.a. (red.) *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Zwolle, 65-70.
- Stevens, U. 2003. *Burgkapellen. Andacht, Repräsentation und Wehrhaftigkeit im Mittelalter*, Darmstadt.
- Störmer, W., 1983. Grundherrschaften des höheren und niederen Adels im Main-Tauber-Raum, in: H. Patze (hrsg.), *Die Grundherrschaft im Späten Mittelalter*, II, Sigmaringen, 25-46.
- Strijbos, H., 1998. Hofstede in Broekhoven? De bouwgeschiedenis van een gesloopte boerderij, *Brabants Heem*, 50, 150-157.
- Stroobant, C., 1850-1853. *Notices sur les quatres anciennes vicomtés de Hollande*, Anvers.
- Stroobant, C., 1851. *Notice historique et généalogique sur les Seigneurs de Tyberchamps*, Bruxelles.
- Stroobant, L., 1920 Les sires d'Oostmael (Anvers), *Taxandria, Gedenkschriften van den geschied- en oudheidkundigen kring der Kempen*, (12), nr. 4.
- Stroobant, L., 1921 Les sires de Ryckevorsel, *Taxandria, Gedenkschriften van den geschied- en oudheidkundigen kring der Kempen*, (13), nrs. 3-4.
- Synghel, G. van, 2007. *Actum in camera scriptorum oppidi de Buscoducis. De stedelijke secretarie van 's-Hertogenbosch tot ca. 1450*, Hilversum.
- Taylor, A.J., 1963. *The Welsh castles of Edward I*, (Orig. Colvin, H.M. *The History of the King's Works*, vol. I and II, (1963), Cambridge 1986.
- Tenhaeff, N.B., 1913. *Diplomatische studiën over Utrechtse oorkonden der X^e tot XIIe eeuw*, Utrecht.
- Ter Braake, S., 2007. *Met recht en rekenschap. De ambtenaren bij het Hof van Holland en de Haagse rekenkamer in de Habsburgse Tijd (1483-1558)*, Hilversum.
- Ter Kuile, G.J., 1944. Het ontstaan van het wereldlijk overheidsgezag in Overijssel, *Verslagen en Mededelingen der Vereeniging tot uitgaaf der Bronnen van het Oud-Vaderlandsch Recht*, Deel IX, (6), 570-613.
- Tersteeg, J., 1973. Enkele hoofdzaken uit de geschiedenis van het oude kerspel Renkum, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, LXVII, 1-26.
- Theuws, F., 1989. Middeleeuwse parochiecentra in de Kempen 1000-1350, in: A. Verkooren & Theuws, F. (red.), *Het Kempenproject 3. De Middeleeuwen centraal*, Waalre, 97-216.
- Theuws, F., 2004. Proloog van Brabant, verleden landschappen van Romeinen en Franken, in: R. van Uytven (red.), *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Zwolle, 17-40.
- Thissen, B., 1995. Johan Moliart (†1356), Gelderse rentmeester en raad, gezien vanuit Nijmeegs perspectief, *Jaarboek Numaga*, 42, 23-52.
- Toy, S., 1939. *Castles. Their Construction and History*, (1985 reprint), Toronto.
- Treling, J., 2012. De opgraving van de voorburch van kasteel Bokhoven, in: R. van Genabeek, E. Nijhof, F. Schipper & J. Treling (red.), *Putten uit het Bossche verleden. Vriendenbundel voor Hans Janssen ter gelegenheid van zijn afscheid als stadsarcheoloog van 's-Hertogenbosch*, Alphen aan de Maas, 2012, 53-65.
- Tromp, B., 2007. *De wetenschap der politiek, Verkenningen*, Amsterdam.
- Tschuschke, V., 2007. *Die Edelherren von Ahaus. Ein Beitrag zur Geschichte des westfälischen Adels in Mittelalter*, Vreden.
- Tussenbroek, G. van (red.) 2000. *Bouwhistorie in Nederland. Kennis en bescherming van gebouwen*, Utrecht.

- Ulrich, S., 2011. Anmerkungen zum Aufsatz „Über den militärischen Nutzen von frühen Schiessarten im deutschen Burgenbau“, *Burgen und Schlösser, Zeitschrift für Burgenforschung und Denkmalpflege*, 2, 2011, 110-113.
- Uyttebrouck, A., 1975. *Le gouvernement du duché de Brabant au bas moyen age (1355/1430)*, Bruxelles.
- Uytven, R. van, 1982. Aspecten van de middeleeuwse stadsgeschiedenis in het Noorden van het hertogdom Brabant; het recht van Leuven en 's-Hertogenbosch, in: I.J. Brugmans, H.F.J.M. van den Eerenbeemt, e.a., *Plaatsbepaling van het historisch onderzoek betreffende Noord-Brabant binnen de geschiedenis der Nederlanden*, Tilburg, 5-63.
- Uytven, R. van, 1985. De Brabantse adel als politieke en sociale groep tijdens de late Middeleeuwen, in: J. Verbesselt, e.a., *De adel in het hertogdom Brabant*, Brussel, 75-88.
- Uytven, R. van, 1988. De heerlijke stad. Toespraak bij gelegenheid van de opening van de tentoonstelling 'De Heerlijke Stad' op 12 september 1987 te Bergen op Zoom, in: Th.E.A. Bosman, J.P.A. Coopmans & B.C.M. Jacobs (red.), *De heerlijke stad. Achtste Colloquium 'De Brabantse Stad' Bergen op Zoom, 2 en 3 oktober 1987*, Assen/Maastricht
- Uytven, R. van, 1996. De macht van het geld. Financiers voor Floris V, in: D.E.H. de Boer, E.H.P. Cordfunke & H. Sarfatij, *Wi Florens... De Hollandse graaf Floris V in de samenleving van de dertiende eeuw*, Utrecht, 212-223.
- Uytven, R. van, 2004. Edele Brabant, were di, in: R. van Uytven, e.a. (red.) *Geschiedenis van Brabant van het hertogdom tot heden*, Zwolle, 103-112.
- Veen, J.S. van, 1925. De verwoesting van het huis te Zuylichem in 1543, *Bijdragen en mededelingen van de Vereniging Gelre*, XXVII, 81-82.
- Velden, G.M. van der, 1978. *Het patronaatsrecht over Bokhoven, en het proces daarover te Brussel tussen de Prins van Robecq en de Abt van Berne 1769-1770*, (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland 43), Tilburg.
- Velden, G.M. van der, 1986: Willem van den Bosch, ridder stichter van het Rijke-Claren-Klooster te 's-Hertogenbosch, in: S.E.W. Bugter & M.C.J.M. Jonkers (ea), *Feestbundel bij gelegenheid van honderd jaar gymasiaal onderwijs te Heeswijk-Dinther 1886-1986*, Heeswijk-Dinther, 179-193.
- Ven, P. van de, 1994. *Over Brabant geschreven. Handschriften en Archivalische bronnen in de Tilburgse Universiteitsbibliotheek. Deel II, Jonge handschriften en archivalische bronnen*, Leuven.
- Verbesselt, J., 1985. De oudste Brabantse adel en feodaliteit, in: J. Verbesselt, e.a., *De adel in het hertogdom Brabant*, Brussel, 9-44.
- Verbruggen, J.F., 1954. *De krijgskunst in West-Europa in de Middeleeuwen. (IXe tot begin XIVe eeuw)*, Brussel.
- Verdam, J & C.H. Ebbinge Wubben, 1932. *Middelnederlandsch handwoordenboek*, 's-Gravenhage.
- Verdonk, H., 1997. *De heren van Herlaar en de graven van Loon*, Brochure 11, Lelystad.
- Verdonk, H., 2000. De herkomst van de heren van Herlaar, *De Brabantse leeuw*, 49, 133-143.
- Verhees, E., & A. Vos, 2005. *Historische atlas van 's-Hertogenbosch. De ruimtelijke ontwikkeling van een vestingstad*, Amsterdam.
- Verhoeff, J.M., 1983. *De oude Nederlandse maten en gewichten*, Amsterdam.
- Verhoog, J.H., 1997. *Onvoltooide roem. De heeren van Brederode in de Middeleeuwen. Geschiedenis van een riddersgeslacht 1203-1473*, Bergen.

- Verleyen, W., 1981. De overlijdensdatum van gravin Adela van Leuven, *Bijdragen geschiedenis hertogdom Brabant*, (64), 3-8.
- Vermeulen, F.A.J., 1932. *De monumenten van geschiedenis en kunst in de provincie Gelderland*, (Onderdeel van het Eerste stuk, De monumenten in de Bommeler- en de Tielerwaard, Eerste aflevering), 's-Gravenhage.
- Vermeulen, H., 1972. Van Cuyck-van Boxtel, van Herlaer, van Meerheim, *De Nederlandsche Leeuw*, 89, kolom 28.
- Vermeulen, H., 2006. Het geslacht van Bronkhorst en de boedelscheiding van 26 oktober 1328 (vervolg), *De Nederlandsche Leeuw*, 123, kolom 197-238.
- Vermeulen, H.J.J., 1987. Een heel domme fout van de klerken van de graaf van Holland?, *Ons Voorgeslacht*, 42 (368), 1-39.
- Verwers, W.J.H., 1998. North Brabant in Roman and Early Medieval times, V. Habitation history, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, (43), 200-359.
- Verwers, W.J.H. & H. Stoepker, 2002. De houten kerken in Brabant, in: P.J. Woltering, W.J.H. Verwers & G.H. Scheepstra (red.), *Middeleeuwse toestanden. Archeologie, geschiedenis en monumentenzorg*, Hilversum, 93-118.
- Viaene-Awouters, L & E. Warlop, 2002: *Gemeentewapens in België. Vlaanderen en Brussel*, I, Brussel.
- Voet, P., 1556. *Oorspronck, voortganck en daeden der doorluchtiger heeren van Brederode*, Utrecht.
- Vogels, H., 2001. De adellijke familie Van Gemert, in: A. Thelen, *Het hooghuis te Gemert. Archeologisch en historisch onderzoek betreffende het middeleeuws kasteel van de heren van Gemert*, Gemert, 109-122.
- Vogels, H., 2002. Het graafschap Rode, de priorij van Hooidonk en de Van Herlaars. Onderbelichte aspecten uit het 12^e - tot 14^e -eeuwse Nuenen, *De Driehornickels*, 11 (3), 64-76.
- Vogels, H., 2003a. Het graafschap Rode, de priorij van Hooidonk en de Van Herlaars. Onderbelichte aspecten uit het 12^e - tot 14^e -eeuwse Nuenen, *De Driehornickels*, 12 (1), 20-32.
- Vogels, H., 2003b. Het graafschap Rode, de priorij van Hooidonk en de Van Herlaars. Onderbelichte aspecten uit het 12^e - tot 14^e -eeuwse Nuenen, *De Driehornickels*, 12 (2), 35-80.
- Vogelzang, F. (red.) 2010. *Eyckenstein. Op de grens van zand en veen*, Utrecht.
- Vredenberg, J., 2013. Zuilichem, in: J. Jas, e.a. (eds.) 2013. *Kastelen in Gelderland*, Utrecht, 518-519.
- Vries, D.J. de, 1994. *Bouwen in de Late Middeleeuwen. Stedelijke architectuur in het voormalige Over- en Nedersticht*, Utrecht.
- Vrolijk, M., 2004. *Recht door gratie. Gratie bij doodslagen en andere delicten in Vlaanderen, Holland en Zeeland (1531-1567)*, Hilversum.
- Waale, M.J., 1990. *De Arkelse oorlog, 1401-1412. Een politieke, krijgskundige en economische analyse*, Hilversum.
- Waale, M.J., 2000. Nogmaals een bijdrage tot de genealogie van het middeleeuwse adellijke geslacht Van Arkel, *De Nederlandsche Leeuw*, 117, kolom 4-33.
- Wagner, J.D., 1918. Eene genealogie de Bij, *Taxandria, Tijdschrift voor Noordbrabantsche geschiedenis en volkskunde*, 25, 1918, 101-109.
- Wallene, B.F. van, 1998. Gijsbrecht II van Nijenrode en de (omstreden) datering van de Kabeljauwse Verbondsakte, *Tijdschrift Historische Kring Breukelen*, jrg. 13, 105-108.
- Wauters, A., 1855-1857. *Histoire des environs de Bruxelles, ou description historique des localités qui formaient autrefois l'ammanie de cette ville*, 3 dln., Bruxelles.

- Wegerif, A.H., 1962. *Bouwmeesters der Middeleeuwen en hun werken. Engeland 1066-1550. Kathedralen, Abdijen, Kastelen*, deel IV, 's Gravenhage.
- Welie-Vink, W. van & J. Jasperse, 2009. ' 'Komt allen tezamen' De aanbidding van Christus door de drie koningen nader beschouwd' *Eredienst vaardig, tijdschrift voor liturgie en kerkdienst*, 25 (3), 12-17.
- Werner, H.M., 1905-1908. *Geldersche kasteelen. Historische, oudheidkundige en genealogische studiën*, (2dln.) Zutphen.
- West, C., 2017. Monks, Aristocrats and Justice: Twelfth-Century Monastic Advocacy in a European Perspective, *Speculum*, 92, 272-404.
- Westermann, J.C., 1939. *De rekeningen van de landsheerlijke riviertollen in Gelderland 1394/1395*, Arnhem.
- Weststrate, J., 2008. *In het kielzog van moderne markten. Handel en scheepvaart op de Rijn, Waal en IJssel, ca. 1360-1560*, Hilversum.
- Wheatley, A., 2004. *The Idea of the castle in Medieval England*, York.
- Winter, J.M. van, 1962. *Ministerialiteit en ridderschap in Gelre en Zutphen*, (2 dln.), Arnhem.
- Winter, J.M. van, 1980. Adel en aristocratie in de Middeleeuwen, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 93, 357-376.
- Winter, J.M. van, 1982. Adel, ministerialiteit en ridderschap 11de en 14de eeuw, in: D.P. Blok, e.a. (red.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, Deel 2, Middeleeuwen, Haarlem, 123-147.
- Winter, J.M. van, 1987; Aristocratisering in middeleeuws Nederland, in: J. Aalbers & M. Prak (red.), *De bloem der Natie. Adel en patriciaat in de Noordelijke Nederlanden*, Meppel, 17-31.
- Winter, J.M. van, 1991. Bezit en macht in de Bommelerwaard in de Middeleeuwen, in: M. Witteveen-Jansen (red.), *Bommelerwaard. Eiland in de geschiedenis*, Zaltbommel, 5-23.
- Winter, J.M. van, 2001. De Gelderse ridderschap, in: J. Stinner & K-H. Tekath, *Gelre-Geldern-Gelderland. Geschiedenis en cultuur van het hertogdom Gelre*, Geldern, 287-290.
- Winter, J.M. van, .2013. Adel en ridderschap in Gelre, tiende tot dertiende eeuw, in: C.O.A. Schimmelpenninck van der Oije, F. Keverling Buisman, M.V.T. Tenten & F.J.W. van Kan (red.), *Adel en ridderschap in Gelderland- tien eeuwen geschiedenis*, Wageningen. 13-27.
- Wyck, H.W.M. van der, 1989. *De kasteeltekeningen van Roelant Roghman*, I, Alphen aan de Rijn.
- Wynaendts van Resandt, W., 1913. Brabantse lenen in Gelderland, *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, XVI, 177-181.
- Zeune, J., 1997. *Burgen, Symbole der Macht. Ein neues Bild der mittelalterlichen Burg*, 2. Auflage, Regensburg.
- Zijlmans, B., 2009. Het grafelijke kasteel van Geertruidenberg (1323-1547), in: H.L. Janssen & W. Landewé (red.), *Middeleeuwse Kastelen in veelvoud. Nieuwe studies over oud erfgoed*, Wijk bij Duurstede, 61-100.
- Zoetbrood, P.A.M., 1983. IJzertijd en Romeinse tijd in 's-Hertogenbosch en omgeving, in: H.L. Janssen (red.), *Van Bos tot Stad*, 's-Hertogenbosch, 40-52.
- Zotz, T., 2006. Die Situation des Adels im 11. und frühen 12. Jahrhundert, in: J. Jarnut & M. Wemhoff (Hg.) *Vom Umbruch zur Erneuerung? Das 11. Und beginnende 12. Jahrhundert – Positionen der Forschung*, München, 341-356.
- Zuijderduijn, C.J., 2009. *Medieval capital markets. Markets for Renten, state formation and private investment in Holland (1300-1550)*, Leiden.

Bronnen en literatuur

Zwaan, T., 1993. Families, huwelijken en gezinnen. een introductie, in: T. Zwaan (red.), *Familie, huwelijk en gezin in West-Europa*, Amsterdam / Heerlen, 11-37.

